

ԳՅՈՒՄՐԻՈՒՄ ԱՂԲԱՅԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ
ՄԱՏՈՒՑՎՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ՉԵԿՈՒՅՑ

Ուսումնասիրությունն իրականացվել է «Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագրի շրջանակներում

«Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ

ք. Գյումրի Անկախության հր. 9 ա 2.,3-րդ հարկ, 301-303 սեն.

Հեռ.՝ (+374) 312 6 01 00; (+374) 95 16 01 00

Էլ. փոստ՝ compassgyumri@gmail.com

Կայք՝ <http://compass-center.org>

Սույն ուսումնասիրությունը հնարավոր է դարձել Ամերիկայի ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինտերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ուսումնասիրության բովանդակության համար պատասխանատու է «Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» հասարակական կազմակերպությունը, և այն պարտադիր չէ, որ արտացոլի ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության կարծիքը:

Բովանդակություն

Համառոտագիր.....	4
Ներածություն	6
ԳԼՈՒԽ 1. Աղբահանության մոնիտորինգի արդյունքները	10
1.1 Աղբահանության ոլորտի օրենսդրության և իրավական ակտերը.....	10
1.2 Աղբահանության ոլորտում կատարված դիտարկման արդյունքներ	11
1.3 Տարածքներում առկա իրավիճակի համեմատական արդյունքներ	20
1.4 Աղբահանության վերաբերյալ հարցման արդյունքներ	23
ԳԼՈՒԽ 2. Աղբահանության ոլորտի ծախսերի վերլուծություն	34
2.1 Աղբահանության ծառայություններին ուղղվող ծախսերի վերլուծություն.....	34
2.2 Մանամաքման աշխատանքների համար հատկացվող ծախսերի վերլուծություն	37
Եզրակացություններ	39
Առաջարկներ	42
Վերջաբան	45
Հավելված 1. Աղբահանության ոլորտի օրենսդրություն և իրավական ակտեր	47
Հավելված 2. Քաղաքի տարածքային բաժանում	48
Հավելված 3. Մոնիտորինգի ուղեցույց	49
Հավելված 4. Դիտարկման ուղեցույց.....	51
Հավելված 5. Դիտարկման ձևաթուղթ	52
Հավելված 6. Հարցման հարցաթերթիկ	54
Հավելված 7. Հարցագրուցավարի ուղեցույց	61
Հավելված 8. Աղբամանների ու աղտոտված վայրերի քարտեզ ըստ մոնիտորինգի արդյունքների ...	64
Հավելված 9. Օգտագործման համար ոչ պիտանի աղբամանների քանակ.....	65
Հավելված 10. Բնակիչների կողմից վերհանված հարցերը և խնդիրները	66

Համառոտագիր

«Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագիրն իրականացվել է ««Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ-ն (այսուհետ «Կոմպասս ՀԿ») կողմից: Նախաձեռնությունը հնարավոր է դարձել ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

Սույն զեկույցը ներկայացնում է Գյումրի քաղաքում համայնքապետարանի կողմից աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի ուսումնասիրության արդյունքները, ոլորտում առկա խնդիրները ու դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկները: Մոնիտորինգի նպատակով իրականացվել են դիտարկումներ, հարցումներ և համայնքի բյուջեից հատկացվող 2013-2016թթ. ֆինանսական միջոցների ուսումնասիրություն: Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են ըստ քաղաքապետարանի տվյալների առարկա 750 աղբամանից 450-ը: Դիտարկման ժամանակ ստուգվել են փողոցներում աղբամանների քանակը, աղբամանների լցվածության աստիճանը օրվա տարբեր ժամերին, աղբամանների շրջակայքի մաքրությունը՝ կախված աղբամանի լցվածության աստիճանից, քաղաքում ընդհանուր օգտագործման տարածքների մաքրումը աղբից, փոշուց, և դրանց ջրում-լվացումը: Դիտարկվել են աղբահանություն և սանիտարական մաքրումն անմիջապես իրականացնող աշխատակազմի արտահագուստի առկայությունը: Դիտարկումներ իրականացվել են նաև քաղաքային աղբադաշտում՝ դրա օրենքով սահմանված նորմերին համապատասխանությունը ստուգելու համար:

Մոնիտորինգի ընթացքում բացահայտվել է, որ աղբամանների քանակը ըստ տարբեր տարածքների չի բխում բնակչության խտությունից: Դիտարկված 410 աղբամաններից 56-ը օգտագործման պիտանի չեն: Մնացածը գտնվում են «լավ» կամ «նորմալ» վիճակում:

Ամփոփված տվյալները ցույց են տալիս, որ քաղաքի բոլոր տարածքների դիտարկման միջինացված ցուցանիշներն ունեն հետևյալ պատկերը. աղբամաններն ու շրջակայքը մաքուր են եղել ընդհանուր դիտարկված աղբամանների 45%-ում, աղբամանները լիքը, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 38% դեպքերում, աղբամանները կիսադատարկ, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 17% դիտարկված դեպքերում: Մոնիտորինգի արդյունքները վկայում են, որ դիտարկված 8 տարածքներում աղբամանները մաքրվում են ամենօրյա հաճախականությամբ, Կենտրոն տարածքում՝ օրական 2 անգամ, իսկ Կոմբինատում՝ 2 օրը մեկ անգամ:

Դիտարկված 169 փողոցներից մաքրվում են 41-ը, կամ դիտարկված փողոցների 24%, որոնք բոլորը կենտրոնական փողոցներն են: Ոչ կենտրոնական փողոցներում սանիտարական մաքրման աշխատանքներ չեն իրականացվում:

Հարցվածների կեսից ավելին՝ 67.2%-ին չի բավարարում քաղաքի մաքրության այժմյան վիճակը, լիովին բավարարում է 7.6%-ին, իսկ ավելի շուտ բավարարում է 25.3%-ին: Ընդ որում՝ բնակիչների ընկալմամբ՝ տեղական իշխանությունների կողմից ցուցաբերվում է տարբերակված մոտեցում քաղաքի տարբեր հատվածների՝

մասնավորապես կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցների հանդեպ: Եթե կենտրոնական փողոցների առումով գնահատականները համեմատաբար դրական են, ապա ոչ կենտրոնական փողոցների դեպքում գերակա են բացասական գնահատականները: Բնակիչների ընկալումները բացասական են նաև քաղաքի գեոտակների, դրանց ափամերձ տարածքների մաքրության կտրվածքով: Հարցվածների 42.0%-ը գնահատում է դրանց վիճակը շատ վատ, իսկ վատ՝ 15.0%-ը:

Բացահայտված խնդիրներից ելնելով մշակվել են ոլորտի բարելավմանն ուղղված առաջարկներ, որոնք ներկայացվել են Գյումրու քաղաքապետին՝ քաղաքի զարգացման 2017-2021 թթ. հնգամյա ծրագրում ներառելու նպատակով:

Ներածություն

«Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագիրն իրականացվել է «Կոմպասս» գիտահետազոտական, խորհրդատվական և կրթական կենտրոն» ՀԿ կողմից (այսուհետ «Կոմպասս» ՀԿ): Նախաձեռնությունը հնարավոր է դարձել ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում:

ԶԼՄ-ում հրապարակումների ուսումնասիրություններից, սոցիալական ցանցերում քաղաքացիների կատարած հրապարակումներից և դժգոհություններից¹ պարզ է դառնում, որ գյումրու հասարակությունը դժգոհ է մատուցվող կոմունալ ծառայություններից, այդ թվում նաև աղբահանությունից: Չնայած աղբահանության և փողոցների լուսավորության ոլորտում որոշակի տեղաշարժեր կան (օրինակ, 2012թ. Գյումրու խոշոր թաղամասերում տեղադրվեցին պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբարկղեր, մի շարք վայրերում աղբարկղերի շուրջ տեղադրվեցին բետոնային պատեր և այլն), սակայն ոլորտների բարելավումից ակնկալվող արդյունքներն ակներև չեն:

Ներկայումս աղբահանության աշխատանքներն իրականացվում են Գյումրու քաղաքապետարանի բնակկոմունալ բաժնի կողմից, որի հաստիքացուցակում ներառված են աղբատար մեքենաների վարորդները և սանմաքրման գծով բանվորները²: Ստացվում է, որ և՛ ծառայություն մատուցողը, և՛ վերահսկողը նույն մարմինն է: Նման դեպքում չի կարող իրականացվել պատշաճ վերահսկողություն, որի հետևանքն էլ մատուցվող ծառայության ցածր որակն է: Վերջին երեք տարիների կտրվածքով՝ Գյումրի համայնքի բյուջետային միջոցների 12-15%-ն ուղղվում են աղբահանության, կոմունալ ծառայությունների և շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը, սակայն էական փոփոխություններ չեն նկատվում, բնակիչները մշտապես դժգոհում են մատուցվող ծառայություններից, իսկ պատկան մարմիններն այլընտրանքային լուծումներ չեն առաջարկում: Այս ծախսերի 12%-ը կամ տարեկան բյուջետային ծախսերի 1.5%-ը (մոտ 49 մլն ՀՀ դրամ) ուղղվում է աղբահանությանը, իսկ սանմաքրման աշխատանքների իրականացմանը՝ ընդհանուր ծախսերի մոտ 6%-ը (մոտ 184 մլն ՀՀ դրամ)³ 2015թ. տվյալներով³:

Վերջին 3 տարիներին ոլորտային ֆինանսական հատկացումները չեն ավելացել, սակայն ոլորտում առկա են մի շարք խնդիրներ, որոնք անզեն աչքով էլ տեսանելի են: «Կոմպասս» ՀԿ-ը ձեռնամուխ եղավ իրականացնել «Մասնակցային մոնիտորինգ՝ հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրուում» ծրագիրը, որը նպատակ ունի պարզելու

¹ «Գյումրու քաղաքապետարանը չի կատարում օրենքի պահանջը», <http://www.asparez.am> 01.23.2014
«Գյումրիում ինչո՞ւ են ավել գանձվում կենցաղային աղբի վճարները», <http://www.asparez.am> 12.02.2014

² ՀՀ Շիրակի մարզի Գյումրու համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը

³ Հաշվետվություն համայնքի բյուջեի ծախսերի կատարման վերաբերյալ՝ 02.01.15 – 31.12.15թ.

աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքների կազմակերպման ոլորտում առկա իրավիճակը, դրա համապատասխանությունը օրենքով և իրավական ակտերով սահմանված նորմերին, բնակչության կարծիքը ոլորտում մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ:

Ծրագրի շրջանակներում Գյումրի քաղաքում 21 երիտասարդ մոնիտորների մասնակցությամբ իրականացվել է մասնակցային մոնիտորինգ, փորձագետների կողմից ուսումնասիրության է ենթարկվել ոլորտի բյուջետային հատկացումները, ինչպես նաև իրականացվել են սոցիոլիոգիական հարցումներ քաղաքի բոլոր թաղամասերում: Իրականացված բոլոր գործընթացների արդյունքներն արտացոլվել են սույն զեկույցում:

Զեկույցը կազմված է մեթոդաբանությունից, երկու գլուխներից, վերջաբանից ու հավելվածներից: Առաջին գլխում ներկայացված են դիտարկման միջոցով իրականացված մոնիտորինգի արդյունքները և դրանց համապատասխանելիությունը սահմանված նորմատիվային ցուցանիշներին, ինչպես նաև ներկայացված են հարցման արդյունքները, բնակչության կարծիքը և գնահատականը՝ մատուցվող ծառայության վերաբերյալ:

Երկրորդ գլխում ներկայացված է ոլորտին հատկացվող ծախսերի վերլուծությունը: Վերջաբանում ամփոփված են վերը նշված բաժիններում կատարված վերլուծության արդյունքները: Հետազոտության արդյունքում կատարված եզրահանգումներն ու առաջարկները ներկայացված են համապատասխան բաժիններում:

Զեկույցի վերջում հավելվածների տեսքով ներկայացված են մոնիտորինգի ընթացքը և արդյունքները ներկայացնող որոշ նյութեր. օրենքից քաղվածքներ, սահմանված նորմեր, կանոնակարգեր և այլն:

Մեթոդաբանություն

Աղբահանության ոլորտի մասնակցային մոնիտորինգն իրականացվել է դիտարկման և հարցման մեթոդներով: Ուսումնասիրությունն իրականացվել է Գյումրի քաղաքում, որն ընտրանքի նպատակով բաժանվել է 10 թաղամասերի (հավելված #2):

Մոնիտորինգի խնդիրներն են՝

- Մոնիտորինգ և հարցումներ անցկացնելու մեթոդաբանության մշակում և կիրառում:
- Մասնակցային մոնիտորինգի արդյունքում՝ աղբահանության ծառայության գնահատում:
- Աղբահանությանը և սանմաքրման աշխատանքների իրականացմանն ուղղվող ծախսերի շարժընթացի և ստեղծվող արդյունքների բացահայտում:
- Մոնիտորինգի և հարցումների արդյունքների հիման վրա առաջարկությունների ներկայացում և ջատագովում:

Դիտարկման մեթոդ

Աղբահանության մոնիտորինգի շրջանակներում դիտարկվել են այն փողոցները, որտեղ տեղադրված են աղբամաններ և այն փողոցները, որտեղ կատարվում են սանմաքրման աշխատանքներ: Մոնիտորինգն իրականացվել է նախապես մշակված մոնիտորինգի չափանիշների (Հավելված 3) և ուղեցույց ձեռնարկի (Հավելված 4) հիման վրա՝ ընտրված և վերապատրաստված 21 քաղաքացի մոնիտորների կողմից:

Քաղաքացի մոնիտորների համար անցկացվել են վերապատրաստման դասընթացներ ու պարբերական խորհրդատվություն ծրագրի աշխատակազմի կողմից: Քաղաքացի մոնիտորներն իրականացված մոնիտորինգի արդյունքները լրացրել են ուղեցույցի և մոնիտորինգի չափանիշների հիման վրա մշակված համապատասխան ձևաչափի մեջ (Հավելված 5):

Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են Գյումրի քաղաքի բոլոր 10 թաղամասերի 410 աղբամաններ՝ 130 կետում, ինչպես նաև քաղաքային աղբավայրը: Դիտարկվել են նաև փողոցների սանմաքրման աշխատանքների հաճախականությունը, աշխատանքների կատարման որակը, իրավական ակտերով սահմանված չափանիշներին համապատասխանությունը:

Մոնիտորինգի դաշտային աշխատանքներն իրականացվել են հունիսի 25-ից օգոստոսի 6-ն ընկած ժամանակահատվածում: Դիտարկումները արվել են օրը երկու անգամ՝ առավոտյան մինչև ժամը 12:00-ը և երեկոյան ժամը 18:00-ից հետո: Յուրաքանչյուր կետում դիտարկումներն արվել են 3 հաջորդական օրերի:

Հարցման մեթոդ

Հարցումն անցկացվել է ձևայնացված (ստանդարտացված) հարցազրույցի մեթոդով՝ նախօրոք մշակված հարցաթերթիկի (հավելված #6) ու հարցազրուցավարի համար նախատեսված ուղեցույցի (հավելված #7) օգնությամբ:

Հարցման խնդիրներն են՝

- Բնակիչների կողմից որակյալ աղբահանության ծառայության մատուցման կարևորության աստիճանի, ինչպես նաև քաղաքի առանձին տարածքների մաքրության վերաբերյալ գնահատականների բացահայտում:
- Քաղաքի, վերջինիս առանձին տարածքներում աղբահանության գործընթացի կազմակերպման ու իրականացման վերաբերյալ ձևավորված կարծիքների բացահայտում:
- Քաղաքի առանձնացված տարածքային գոտիներում բնակվող բնակիչների համար աղբամանների հասանելիության ու աղբամանների սպասարկման վերաբերյալ ձևավորված գնահատականների բացահայտում:
- Քաղաքի աղբահանության ծառայության որակի բարելավման նպատակով բնակիչների սոցիալական ակտիվության դրսևորման վերաբերյալ ձևավորված պատկերացումների բացահայտում՝ ըստ քաղաքի տարածքային գոտիների:
- Քաղաքի աղբահանության ծառայության բարելավման հարցում բնակիչների սպասումների բացահայտում՝ ըստ տարածքային գոտիների:

Ընտրանք

Հետազոտության ընտրանքը կառուցվել է հետևյալ տրամաբանությամբ՝

Քայլ I - Ընտրանքի ծավալի հաշվարկ

Գլխավոր համախմբությունը ք. Գյումրիի 18 և բարձր տարիքի ողջ բնակչությունն է, որն ըստ 2011թ. մարդահամարի կազմում է 91335 մարդ: 95% վստահելի հավանականության ու 5% վստահելի միջակայքի դեպքում ընտրանքի ծավալը կազմված է 383 մարդ (հարցվող): Հիմնական ընտրանքը ավելացվել է 5%-ով՝ հնարավոր խոտան հարցաթերթերի, և դրանցում առկա հնարավոր բացթողումների արդյունքում սխալի տոկոսը նվազեցնելու համար: Վերջնական ընտրանքի ծավալը կազմել է 402 հարցվող: Հարցվողների թիվը գրեթե հավասարաչափ է բաշխվել Գյումրու 10 տարածքային գոտում: Գյումրիի 8 տարածքային գոտուց յուրաքանչյուրում անցկացվել է 40 հարցում, բացառությամբ Մուշ ու Մսի կոմբինատ, Սևերսկի գոտիների: Մուշում անցկացվել է 24 հարցում, իսկ Մսի կոմբինատ, Սևերսկի տարածքային գոտում՝ 37: Այս երկու գոտում հարցումների թվի նվազեցումը պայմանավորված է ընտրանքի տրամաբանության պահպանման պարագայում տարածքային գոտու ընդգրկվածության ապահովման իրողությամբ ու տարածքի ֆիզիկական սահմաններից դուրս չգալու անհրաժեշտությամբ: Փաստացի այս հետազոտության շրջանակներում անցկացվել է 381 հարցում:

Քայլ II – ընտրանքի տիպի որոշում

Կիրառվել է բազմաստիճան շերտավորված ընտրանքը:

Քայլ III – Ընտրատեղամասի, տան/բնակարանի ընտրություն

Գյումրի քաղաքի 10 տարածքային գոտուց յուրաքանչյուրում ընտրվել է 1 ընտրատեղամաս, որը հարցազրուցավարների համար ծառայել է շարժման սկզբնակետ:

ԳԼՈՒԽ 1. Աղբահանության մոնիտորինգի արդյունքները

1.1 Աղբահանության ոլորտի օրենսդրության և իրավական ակտերը

Որևէ բնակավայրի ենթակառուցվածքների, այդ թվում աղբահանության աշխատանքները կանոնակարգելու և կարգավորելու համար օրենսդիր և գործադիր իշխանությունները ընդունում են օրենքներ, հրամաններ, որոշումներ: Հայաստանի հանրապետությունում աղբահանության աշխատանքները կանոնակարգելու և իրականացնելու գործառնություններով զբաղվում են տեղական ինքնակառավարման մարմինները, առողջապահության, բնապահպանության և քաղաքաշինության նախարարությունները:

ՀՀ ԱԺ-ի կողմից 06.23.2011թ. ընդունած և 06.08.2011թ. ուժի մեջ մտած «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին»⁴ օրենքը կարգավորվում է ՀՀ աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները՝ սահմանելով.

- աղբահանության վճարը, մաքրման գործընթացի կազմակերպման սկզբունքները, պարտականությունները, պատասխանատվությունը:
- ՏԻՄ մարմինների լիազորությունների իրականացման կարգը՝ աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպման բնագավառում:

Համաձայն սույն օրենքի աղբահանությունը բնակավայրերում գոյացող աղբի հավաքումը, պահումը, փոխադրումը և աղբավայրում տեղադրումն է: Իսկ սանիտարական մաքրումը համայնքի ընդհանուր օգտագործման տարածքների (փողոցների, բակերի, մայթերի և ընդհանուր օգտագործման այլ տարածքների) մաքրումն է աղբից, տերևակույտերից, փոշուց, կենդանիների դիակներից և փողոցների երթևեկելի մասերի ջրում-լվացումը, փողոցների, կամուրջների, անցումների և մայթերի՝ ձյունից և սառույցից մաքրումը, համայնքի ընդհանուր օգտագործման համար տեղադրված աղբամանների սպասարկումը:

Սույն օրենքը չի կարգավորում վտանգավոր թափոնների հետ կապված հարաբերությունները, որոնք կարգավորվում է ՀՀ Առողջապահության նախարարի 02. 02. 2010թ. թիվ 2.1.7. 002 09 հրամանի⁵ և 24.11. 2004թ. ԱԺ –ի կողմից «Թափոնների մասին»⁶ ընդունված օրենքի:

2004թ. նոյեմբերի 24-ին ընդունված և 2005թ. հունվարի 7-ին ուժի մեջ մտած «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով կարգավորվում է թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահպանման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների՝ մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը: Աղբահանության և

⁴ <http://www.gyumricity.am/data/5.2.pdf>

<http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=69863>

⁵ <http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=56273>

⁶ <http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=1722>

սանիտարական մաքրման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են «ՏԻՄ-ի մասին ՀՀ օրենք»⁷, «Թափոնների մասին ՀՀ օրենք», «Տեղական տուրքերի և վճարների մասին ՀՀ օրենք»⁸ օրենքներով և այլ իրավական ակտերով:

ՀՀ Առողջապահության նախարարի 2010թ. փետրվարի 2-ի թիվ 25 հրամանում ներկայացված է բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահանջներին, սպառման թափոնների հավաքմանը, պահմանը, փոխադրմանը, մշակմանը, վերամշակմանը, օգտահանմանը, վնասազերծմանը և թաղմանը, բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահպանման՝ սպառման թափոններից, շինարարական աշխատանքների ընթացքում առաջացող աղբից, կենցաղային ավելորդ իրերից, փոշու կուտակումներից մաքրման, սպառման թափոնների գործածության ոլորտում աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմի աշխատանքային անվտանգությունը ներկայացվող հիգիենիկ պահանջները:

1.2 Աղբահանության ոլորտում կատարված դիտարկման արդյունքներ

Մոնիտորինգի արդյունքում պարզվել է, որ դիտարկված 410 աղբամաններից 56-ը՝ 13,7%-ը ջարդված են կամ ծոմոված՝ բավական հին/նկար 1/: Նշված աղբամանները ենթակա են փոխելու (այսպիսին աղբամանների գտնվելու վայրը ներկայացվում է Հավելված 9-ում):

Մինևույն փողոցներում գտնվող աղբամանների միջև հեռավորությունը (փողոցների թիվը 57-ն է) խիստ տարբեր է՝ 70 մ-ից մինչև 400մ, այնինչ առողջապահության նախարարի 2009թ. դեկտեմբերի 9-ի հրամանի համաձայն՝ մինևույն փողոցում աղբամանների միջև հեռավորությունը պետք է լինի 70մ: Ընդամենը 15 կետում է, որ աղբամանների միջև առկա է 70մ հեռավորություն. այսինքն, նորմը պահպանված է ընդամենը 26% դեպքերում:

Նկար 1. Խաչատրյան փողոց՝ Ջաջուռ գետակի հարակից տարածք

⁷ <http://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=325>

⁸ <http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=80280>

Նկար 2. Շիրակացի փողոց /Գորգերի գործարանի հրակից տարածք

Նկար 3. Երևանյան խճ., Այգաբաց 6-րդ շարք

Գրեթե բոլոր աղբամանների շրջակայքում, կախված դիտարկման ժամից, կամ կենցաղային աղբ է թափված եղել, կամ շինաղբ: Ողջ դիտարկման ընթացքում ընդամենը 7 կետ է եղել կենտրոնում, որ մշտապես մաքուր է եղել: Խնդիրը հիմնականում պայմանավորված է բնակիչների անտարբեր վերաբերմունքով, քանի որ դիտարկման ընթացքում դիտարկված 115 կետից 45-ում՝ 39%, դիտարկվել է այնպիսի իրավիճակ, երբ աղբամանները դատարկ են, բայց աղբը թափված է եղել շրջակայքում (տես աղյուսակ՝ 1.3):

Հարկ է փաստել, որ աղբամանները տեղադրելուց հաշվի չի առնվել այն հանգամանքը, որ վերջիններս լինեն հենասյուների կողքը: Նման տարածքներում երեկոյան ժամերին աղբը թափելը խիստ վտանգավոր է՝ թափառող շների պատճառով:

Նկար 4. Ռուսական ռազմաբազային հարակից տարածք

Մոնիտորինգի արդյունքում բացահայտվել է նաև, որ աղբամանների խտությունն ըստ տարածքների չի բխում տվյալ տարածքում բնակչության խտությունից: Դիտարկելով աղյուսակ 1.1-ը՝ տեսնում ենք, որ աղբամանների խտությունը տարբեր թաղամասերում տարբեր է: Պետական կամ ՏԻՄ մակարդակով որևէ մեթոդաբանություն չկա, թե 1 աղբամանը քանի մարդու հաշվով է տեղադրվելու:

Հարկ է նշել, որ միջազգային պրակտիկայում այս խտությունը հաշվում են տարբեր չափանիշներից ելնելով, օր. տվյալ տարածքի գոտիականությունը, աղբամանի ծավալը, այն փաստը թե տվյալ երկրում կամ քաղաքում աղբի վերամշակման գործարաններ առկա են թե ոչ և այլն:

Աղյուսակ 1.1 Աղբամանների խտությունն ըստ բնակչության թվի

Տարածք	Բնակչության թիվ ⁹	Աղբամանների թիվն ըստ քաղաքապետարանի տվյալների	1 աղբամանից օգտվող բնակիչների թիվը	Շեղումը միջին թվից
«58» թաղամաս	20000	92	217	+25
Մուշ	8300	42	197	+5
Գերցեն	9000	46	196	+4
Անտառավան	11500	48	240	+48
Տեքստիլ	10500	109	96	-96
Պոլիգոններ	14500	74	195	+3
Կենտրոն	35000	136	257,4	+65
Երկաթգիծ	5000	22	227,3	+35
Երևանյան խճուղի	13500	75	180	-12
Կոմբինատ	12500	106	118	-74
Ընդամենը	139800	750	192 (միջին ցուցանիշ)	

Ըստ թաղամասերի՝ 1 աղբամանից օգտվող բնակիչների խտության միջին ցուցանիշը 192 է: Եթե համեմատենք թաղամասերի շեղումը՝ միջին թաղամասային ցուցանիշից, ապա կտեսնենք, որ աղբամանների բաշխումն իրականացված է բավական անհավասարաչափ, օրինակ՝ Տեքստիլ թաղամասում 1 աղբամանից օգտվող բնակիչների թիվը ամենացածրն է՝ 96 հոգի, որը միջին ցուցանիշի մոտ կեսն է, իսկ ամենաբարձրը՝ Կենտրոնում է՝ 257 հոգի կամ 2.7 անգամ ավելի Տեքստիլ թաղամասից և 1.3 անգամ ավելի միջին ցուցանիշից:

Քաղաքում աղբահանության սխեմայի բացակայությունը մի շարք խնդիրների պատճառ է հանդիսանում, ինչպիսիք են՝ աղբի կուտակումները քաղաքի տարբեր հատվածներում, աղբահեռացման աշխատանքների իրականացման անհրաժեշտությունը օրական 2-3 անգամ, անգամ սանիտարական մաքրման հաջորդականության որոշումը: Մոնիտորինգի ընթացքում եղել են դեպքեր, երբ փողոցների՝ փոշուց մաքրման աշխատանքները շարունակվել են մինչև կեսօր, ինչը հակահիգիենիկ է:

⁹ Բնակչության թիվն ըստ տարածքների հաշվվել է ըստ ընտրացուցակների՝ տարանջատելով բնակիչների հաշվառման վայրը ըստ մեր կողմից բաժանված տարածքների:

Փողոցներում սանմաքրման աշխատանքների իրականացման մասով պետք է նշել, որ դիտարկված 154 փողոցներից 39-ում են իրականացվում սանմաքրման աշխատանքներ, 3 փողոցներում շաբաթը 6 օր, 13 փողոցում՝ շաբաթը 3 անգամ, իսկ մնացած 23 փողոցներում՝ ամենօրյա հաճախականությամբ: Անհրաժեշտ է նշել, որ ՀՀ Առողջապահության նախարարի 02. 02. 2010թ. թիվ 2.1.7. 002 09 հրամանում նշված է, որ փողոցներում սանմաքրման աշխատանքներ պետք է իրականացվեն, իսկ ամռան ամիսներին՝ նաև ջրվեժներ: Դիտարկումների ժամանակ բացահայտվել է, որ փողոցները չեն ջրվում:

Հարկ է նաև նշել, օրենքը չի կարգավորվում թե ինչ հաճախականությամբ պետք է իրականացվեն աշխատանքները: Դիտարկումների ժամանակ քաղաքացի մոնիտորները ֆիքսել են, որ սանմաքրման աշխատանքներ իրականացնող բանվորների բացարձակ մեծամասնությունը, դիտարկման ողջ ընթացքում, արտահագուստ չեն կրել: Բնակչոմունակ բաժնից հավաստում են որ աշխատակիցներին արտահագուստ բաժանվում է, սակայն մոնիտորինգի ժամանակ հավաքարանների հետ զրույցների ընթացքում բացահայտվել են դեպքեր, երբ տրամադրված արտահագուստները վաճառել են՝ ֆինանսական խնդիրներից ելնելով:

Նկար 5. Հավաքարաններն առանց արտահագուստի:

Ըստ տարածքների մոնիտորինգի արդյունքում ստացվել է հետևյալ պատկերը:

Տարածք 1 «58» թաղամաս

Ըստ քաղաքապետարան կատարած հարցման պատասխանի՝ տարածքում կա 92 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 48-ը և 6 պլաստիկ շշերի ամաններ:

Դիտարկված փողոցներում աղբամանների միջև հեռավորությունը կազմում է նվազագույնը՝ 70մ, առավելագույնը՝ 250մ: Բոլոր աղբամանները գտնվում են նորմալ վիճակում՝ տեղ-տեղ ժանգոտված են, բայց կոտրված չեն, պիտանի են օգտագործման համար: Դիտարկումները ցույց են տվել, որ բոլոր աղբամանները դատարկում և շրջակայքը մաքրվում է օրական մեկ անգամ: Դիտարկված փողոցներից միայն 5-ն են ամեն օր մաքրվում փոշուց: Դիտարկված երկու փողոցում նկատվել է շինարարական աղբ: 5 տարածքում աղբահանություն իրականացնող բանվորներն ունեն արտահագուստ, 1 տարածքում՝ Մուշ թաղամասում աղբահավաք բանվորները եղել են զինվորական

արտահագուստով. սանիտարական մաքրում իրականացնող բոլոր բանվորներն ունեն արտահագուստ, իսկ որպես դիմակ օգտագործում են թաշկինակներ:

Աղբամանների քանակի վերաբերյալ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների համաձայն 1000 բնակչի հաշվով կա 4,6 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 217 բնակիչ:

Տարածք 2 «Մուշ» թաղամաս

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների Մուշ թաղամասում կան 42 աղբամաններ, որոնցից դիտարկվել են 24-ը և 8 պլաստիկ շշերի համար նախատեսված աղբաման, որոնցից մեկը կոտրված է եղել:

Դիտարկված աղբամանները գտնվում են նվազագույնը 80մ, առավելագույնը՝ 220մ հեռավորության վրա: 24 աղբամաններից 12-ը գտնվում են լավ վիճակում՝ նոր են, իսկ 12-ը նորմալ են՝ օգտագործման պիտանի: Աղբահանությունը կատարվում է ամեն օր: Դիտարկման ժամանակ եղել են աղբամաններ, որոնք ամբողջությամբ լցված չեն եղել, բայց շրջակայքում աղբ է եղել թափված:

Աղբահավաք բանվորները եղել են զինվորական հագուստով:

Տարածքը մաքրվում է փոշուց և տերևակույտերից ամեն օր: Բանվորներն ունեն արտահագուստ, թաշկինակ, միայն բանվորներից մեկը, ով այլընտրանքային աշխատանքային ծառայող է համարվում, կրել է դիմակ: Սանմաքրումն իրականացվում է ամեն օր: Մուշից Ավստրիական թաղամաս տանող ճանապարհին տեղ-տեղ առկա է կենցաղային աղբ:

Տվյալ տարածքում աղբամանների քանակի վերաբերյալ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների համաձայն 1000 բնակչի հաշվով կա 5.1 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 197 բնակիչ:

Նկար 6. Մուշ թաղամաս

Տարածք 3 Գերցեն

Այս տարածքում կա 46 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 34-ը և 3 պլաստիկ շշերը թափելու համար նախատեսված աղբաման: Մեկ փողոցի վրա գտնվող աղբամանների միջև կա նվազագույնը 120մ, առավելագույնը 200մ հեռավորություն: Աղբամաններից 9-ը

գտնվում են լավ վիճակում՝ նոր են, 20-ը՝ նորմալ վիճակում, իսկ 5-ը պիտանի չեն օգտագործման համար: Աղբահանությունը կատարվում է ամեն օր, իսկ Գերցեն փողոցում՝ 2 օրը մեկ անգամ: Դիտարկման ընթացքում աղբամանները եղել են դատարկ, ուշ ժամերին՝ 19:00-ից հետո և՛ աղբամանը և՛ շրջակայքը եղել են կեղտոտ: Դիտարկումների ընթացքում առավել հաճախ աղբամաններն ամբողջությամբ լցված չեն եղել, սակայն աղբը թափված է եղել շրջակայքում: Աղբահավաք բանվորներն ունեցել են արտահագուստ: Տարածքում 4 փողոց մաքրվում է փոշուց, տերևակույտերից տարբեր հաճախականությամբ. Վ. Սարգսյան և Շիրակացի փողոցներն՝ ամեն օր, իսկ Կ. Դեմիրճյան փողոցը՝ միայն երկուշաբթի օրերին: Բանվորներն ունեն արտահագուստ, թաշկինակ: 4 փողոցում առկա է եղել շինաղբ:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների՝ 1000 բնակչի հաշվով կա 5.1 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 196 բնակիչ:

Տարածք 4 Անտառավան

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 48 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 19-ը: Մեկ կետում առկա է եղել պլաստիկ շշերը թափելու համար նախատեսված աղբաման: Նույն փողոցում աղբամանների միջև եղած հեռավորությունը կազմում է նվազագույնը 150մ, առավելագույնը 200մ: Աղբամանները գտնվում են նորմալ վիճակում: Աղբամաններից 9-ը դիտարկման ժամանակ մշտապես լցված են եղել, շրջակայքը ևս կեղտոտ է եղել, սակայն աղբահեռացումն իրականացվել է ամեն օր: Սա նշանակում է, որ տարածքում նոր աղբամաններ ավելացնելու կարիք կա, կամ աղբահեռացման աշխատանքները դարձնել ավելի հաճախակի: Տարածքում սանմաքրում չի իրականացվում: Տարածքի մի քանի վայրում առկա է շինաղբ:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների աղբամանների 1000 բնակչի հաշվով կա 4,16 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 240 բնակիչ:

Նկար 7. Շինարարների փողոց

Տարածք 5 Տեքստիլ

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 109 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 71-ը: 12 կետում առկա է եղել պլաստիկ շշերը թափելու համար նախատեսված աղբամաններ: Միևնույն փողոցում աղբամանների միջև եղած հեռավորությունը հասնում է նվազագույնը 250մ, առավելագույնը՝ 400մ: 44-ը օգտագործման համար պիտանի աղբամաններ են, 12-ը լավ վիճակում են, 15-ը

օգտագործման համար պիտանի չեն: Տարածքից աղբը հեռացվում է ամեն օր: Դիտարկման ընթացքում առավոտյան ժամերին աղբամանները դատարկ են եղել, իսկ երեկոյան ժամերին և՛ աղբամանը և՛ շրջակայքը ամբողջությամբ կենցաղային աղբով լցված են եղել: Աղբահավաք բանվորների մի մասն ունեցել է արտահագուստ: Մանմաքրումն իրականացվում է 7 փողոցներում, ամենօրյա ռեժիմով: Դիտարկված 4 փողոցում առկա է եղել շինարարական աղբ:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների 1000 բնակչի հաշվով կա 10,4 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 96 բնակիչ:

Տարածք 6 Պոլիգոններ

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 74 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 20-ը: Մեկ կետում առկա է եղել պլաստիկ շշերի աղբաման: Աղբամաններից երկուսը գտնվում են լավ վիճակում՝ նոր են, իսկ 18-ը՝ օգտագործման համար պիտանի: Դիտարկման ժամանակ աղբամանները հիմնականում կիսադատարկ են եղել, աղբը թափված է եղել շրջակայքում: Փողոցներում եղել է շինաղբ: Փոշուց մաքրվում է միայն Շիրակացի փողոցի տարածքը:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների 1000 բնակչի հաշվով կա 5.1 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 195 բնակիչ:

Նկար 8. Կամո 46 փողոց

Տարածք 7 Կենտրոն

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 136 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 95-ը, իսկ 16 կետում առկա է եղել պլաստիկ շշերի աղբաման: Աղբամանների միջև եղած հեռավորությունը նվազագույնը 70մ է, իսկ առավելագույնը՝ 800մ: Աղբամաններից 3-ը օգտագործման համար պիտանի չեն, 20-ը լավ վիճակում են գտնվում, իսկ մնացածը՝ նորմալ: Դիտարկման ժամանակ որոշ ժամերի աղբամանները մաքուր են եղել, սակայն ուշ ժամերին՝ 19:00-ից հետո որոշ տարածքներում և՛ աղբամանը և՛ շրջակայքը կեղտոտ են եղել, մասնավորապես Տերյան, Հաղթանակի պողոտա, Մուսաեյան և Գորկի փողոցի մի մասում, չնայած որ հատկապես այս տարածքներում աղբամանները

դատարկվում են օրը երկու անգամ: Փողոցներում ամեն օր կատարվում են սանմաքրման աշխատանքներ: Տարածքում շինադր չի եղել:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների 1000 բնակչի հաշվով կա 3.9 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 257 բնակիչ:

Տարածք 8 Երկաթգիծ

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 22 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 20-ը: Չկան պլաստիկ շէրը թափելու համար նախատեսված ամաններ: Աղբամանները գտնվում են նորմալ վիճակում: Աղբահանությունն իրականացվում է ամեն օր՝ առավոտյան ժամերին: Ըստ այդմ դիտարկման ժամից կախված՝ առավոտյան եղել են մաքուր վիճակում, իսկ երեկոյան և՛ աղբամանն է եղել ամբողջությամբ լցված, և՛ տարածքն է եղել կեղտոտ: Աղբահավաք բանվորներն ունեն արտահագուստ, սանմաքրում չի իրականացվում: Տարածքում կա մեծ քանակությամբ շինադր՝ հատկապես գետակի շրջակայքում:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների 1000 բնակչի հաշվով կա 4 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 227 բնակիչ:

Նկար 9. Գարեգին Ա փողոց

Տարածք 9 Երևանյան խճուղի

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների տարածքում կա 75 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 39-ը: Չկան պլաստիկ շէրը թափելու համար նախատեսված ամաններ: Աղբամաններից 4-ը նոր են, 9-ը գտնվում են նորմալ վիճակում, 26-ը օգտագործման պիտանի չեն: Աղբամանների միջև նվազագույն հեռավորությունը 150մ է, իսկ առավելագույնը՝ 510մ: Աղբամանները մաքրվում են ամեն օր՝ օրը մեկ անգամ, և կախված դիտարկման ժամից աղբամանները եղել են կամ ամբողջությամբ լցված և շրջակայքը կեղտոտ, կամ միայն շրջակայքը կեղտոտ: Աղբահավաք բանվորների մի մասն ունեն արտահագուստ: 2 փողոցում իրականացվում է սանմաքրում: Տարածքում երկու վայրում առկա է շինադր: Եվս մի տեղում շինադր է եղել, սակայն հաջորդ օրը մաքրվել է:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների 1000 բնակչի հաշվով կա մոտ 5,6 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 180 բնակիչ:

Տարածք 10 Կոմբինատ

Քաղաքապետարանից ստացված տվյալների համաձայն տարածքում կա 106 աղբաման, որոնցից դիտարկվել են 40-ը: Չկան պլաստիկ շէրը թափելու համար նախատեսված ամաններ: Աղբամանները գտնվում են նվազագույնը 50մ, առավելագույնը 400մ հեռավորության վրա: Աղբամաններից 10-ը նոր են, իսկ 26-ը գտնվում են նորմալ վիճակում: Տարածքում աղբահանությունը կատարվում է անկանոն, որոշ տարածքներում՝ 2 օրը մեկ անգամ, որոշ տարածքներում՝ անկանոն: Դիտարկման ժամանակ և աղբամանները և շրջակայքը եղել են կեղտոտ վիճակում: Քանի որ դիտարկումներն արվել են երեք հաջորդական օրերի, դիտարկման ժամանակ տարածքն ու աղբամանները մաքուր եղել են երկու- երեք օրը մեկ անգամ՝ մաքրելուց հետո:

Սանմաքրում իրականացվում է 3 փողոցներում՝ Լալայան, Կարսի խճուղի/Մայր Հայաստանի տարածք/ և Ղարիբջանյանի խճուղի: Տարածքում կան քանդված տնակների մնացորդներ, ավազակույտ, որն ըստ բնակիչների՝ ավտովթարների պատճառ է դառնում:

Ըստ քաղաքապետարանից ստացված տվյալների աղբամանների 1000 բնակչի հաշվով կա մոտ 8.3 աղբաման, կամ մեկ աղբամանից օգտվում է 118 բնակիչ:

Արդյունքներն ամփոփ կերպով ներկայացված են 1.2 և 1.3 աղյուսակներում:

Քաղաքային աղբավայրի դիտարկման արդյունքներ

Քաղաքային աղբավայր այցելությունը ցույց տվեց աղբադաշտը բավականին մոտ է բնակելի տարածքին՝ իրարից բաժանված են մի փողոցով: Քաղաքային աղբանոցը ցանկապատով անջատված չէ: Այստեղ չկան աղբամանների կամ մեքենաների լվացման համար նախատեսված վայրեր: Աղբն այրվում էր, անգամ արևի ճառագայթներից: Քաղաքային աղբանոցում եղջերավոր ընտանի կենդանիներ էին արածում:

Այցելության ժամանակ մոնիտորինգի մասնակիցները գրուցել են տարածքում գտնվող բազմաթիվ խմբերի հետ, ովքեր զբաղված են աղբերի տեսակավորմամբ և վաճառքով: Ըստ նրանց՝ տեսակավորված տարբեր տեսակի աղբեր ունեն համապատասխան պահանջարկ: Այս աշխատանքի միջոցով ապահովում են իրենց ընտանիքների հիմնական եկամուտը:

Այսպիսով տեսնում ենք, որ քաղաքում առկա իրավիճակը գրեթե չի համապատասխանում ՀՀ իրավական ակտերով սահմանված նորմերին, մասնավորապես՝

- Չի պահպանվում փողոցում աղբամանների միջև հեռավորության նորմը (Առողջապահության նախարարի հրաման)
- Աղբատար մեքենաների ախտահանման պայմանների բացակայություն (Առողջապահության նախարարի հրաման)
- Սպառման թափոնների պոլիգոնում աղբն (ինքն)այրվում է(Առողջապահության նախարարի հրաման)
- Աղբահեռացման նվազագույն հաճախականություն սահմանված չէ(«Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք)
Չեն պահպանվում «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված՝ աղբահանության և սանիտարական մաքրման գործընթացի կազմակերպման հետևյալ սկզբունքները՝

- Քաղաքում մի շարք տարածքներում առկա են աղբակույտեր
- Սանիտարական մաքրման սխեմայի բացակայություն
- Օգտահանման համար թափոնների տեսակավորման պայմանների բացակայություն

Նկար 10. Քաղաքային աղբավայր

Առկա են մի շարք այլ խնդիրներ ինչպիսիք են համայնքում առաջացող աղբի ծավալների մոտավոր հաշվարկի բացակայություն, ըստ թաղամասային տարածքների՝ աղբի օրական արտադրության ծավալների հաշվարկի բացակայություն, սանիտարական մաքրման ենթակա տարածքների քարտեզագրման բացակայություն: Մահմանված չեն սանիտարական մաքրման աշխատանքների ծավալների և իրականացման հաճախականություն, աղբի հավաքման, պահման, փոխադրման, տեղադրման, տեսակավորման և վնասազերծման ձևեր ու մեթոդներ, դեռատիզացիայի իրականացման աշխատանքների հաճախականություն:

1.3 Տարածքներում առկա իրավիճակի համեմատական արդյունքներ

Համեմատելով 10 թաղամասերի աղբահանության աշխատանքներն ըստ մոնիտորինգի արդյունքների, պետք է փաստենք, որ ցերեկային ժամերին քաղաքի աղբամանները հիմնականում մաքուր են եղել, սակայն կան տարածքներ՝ Կոմբինատ, Պ. Սևակ/ճայրամաս/, Գերցեն, Սավոյան, Շինարարներ, Մանուշյան, Խր. Հայրիկ /2 աղբաման/ և Միեր Մկրտչյան / 2 աղբաման/ տարածքներում մինչև ժամը 12:00-ն արված դիտակումների ժամանակ նույնպես աղբամաններն ամբողջովին լցված են եղել, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել:

Համեմատության արդյունքները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 1.2. Դիտարկված աղբամանների համեմատական արդյունքներ

Տարածքի անվանում	Դիտարկված աղբամանների քանակ	Օգտագործման համար ոչ պիտանի աղբամանների քանակ	Աղբամանների մաքրման հաճախականություն	Շինարարական աղբի առկայություն	մեկ աղբամանից օգտվողների քանակը /ըստ պաշտոնական տվյալների/
«58» թաղամաս	48	-	ամեն օր	1 փողոցում	217
Մուշ	24	-	ամեն օր	չկա	197
Գերցեն	34	5	ամեն օր	3 փողոցում	196
Անտառավան	19	-	ամեն օր	4 փողոցում	240
Տեքստիլ	71	15	ամեն օր	1 փողոցում	96
Պոլիգոններ	20	-	ամեն օր	անբնակ	195
Կենտրոն	95	9	ամեն օր, իսկ խիտ բնակեցված վայրերում՝ օրը 2 անգամ	չկա	257
Երկաթգիծ	20	1	ամեն օր	գետակի	227
Երևանյան խճ.	39	26	ամեն օր	2 փողոցում	180
Կոմբինատ	40	-	հիմնականում 2 օրը մեկ անգամ	3 փողոցում	118

Աղյուսակ 1.3 Աղբամանների դիտարկման արդյունքներն ըստ լցվածության տարբեր մակարդակների

Թաղամաս	Իրավիճակ 1. Դիտարկման պահին աղբամաններն ու շրջակայքը մաքուր է եղել (%)	Իրավիճակ 2. Դիտարկման ընթացքում աղբամանները լիքն են, իսկ շրջակայքը մաքուր չէ (%)	Իրավիճակ 3. Աղբամանները կիսադատակ են, բայց շրջակայքը մաքուր չէ (%)	Մաքրվող փողոցների քանակ
«58» թաղամաս	34	60	6	6
Մուշ	29	52	19	4
Գերցեն	42	29	29	5
Անտառավան	33	67	0	0
Տեքստիլ	56	28	16	10
Պոլիգոններ	54	23	23	1
Կենտրոն	82	15	3	10
Երկաթգիծ	52	23	25	0
Երևանյան խճ.	34	21	45	2
Կոմբինատ	31	64	5	3
Քաղաքային միջին ցուցանիշ	44.7	38.2	17.1	-

Ինչպես տեսնում ենք մոնիտորինգի ընթացքում ամենաշատը Իրավիճակ 2-ը հանդիպել է Անտառավանի տարածքում, իսկ ամենաքիչը հանդիպել է Կենտրոն

տարածքում, որտեղ ամենախիտ բնակեցված տարածքներում օրը երկու անգամ աղբահեռացման աշխատանքներ են կատարվում: Իրավիճակ 3-ը, որը խոսում է բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բացակայության մասին, ամենահաճախը հանդիպել է Երևանյան խճուղի տարածքում:

Մոնիտորինգի արդյունքում բացահայտվել են նաև քաղաքի այն հատվածները, որոնք վերածվել են շինարարական և կենցաղային աղբանոցների: Արդյունքները ներկայացնենք աղյուսակում:

Աղյուսակ 1.4 Շինարարական և կենցաղային աղբանոցների վերածված տարածքներ

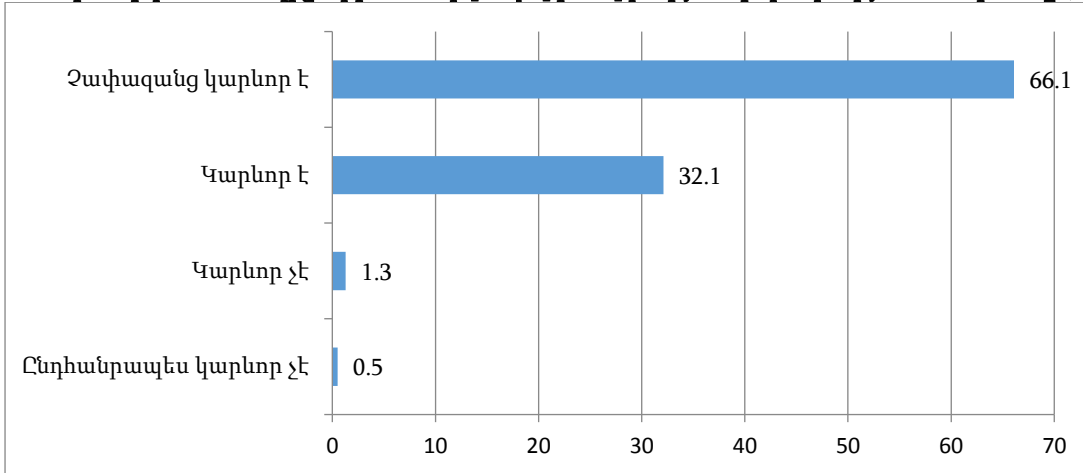
«58» թաղամաս	9-րդ փողոցի մոտ, Ֆոտոն վարժարանի շրջակայք, «Пятёрочка» սուպերմարկետի հարակից տարածք, բազմաբնակարանային շենքերի բակեր, Պ. Սևակ 20 շենքի հարակից տարածք, 11 փողոցի կիսակառույց շենքեր և հարակից տարածքներ և այլն:
Մուշ	Անի թաղամասից Մուշ թաղամաս տանող ճանապարհի երկու կողմեր
Գերցեն	Գերցեն փողոցի հարակից տարածքներ, Շինարարական տեխնիկումի մոտ, Շահինյան, Վ.Սարգսյան և Կ.Դեմիրճյան փողոցներ, նախկին լվացքատան տարածք:
Անտառավան	Սև շատրվանի շրջակայք, Մանուշյան, Կոշտոյան, Ղանդիլյան տնակային տարածք, Շահինյան 4 շենքի մոտակայք, Սևյան 1-ին նրբանցք, Ծննդատան մոտի քանդված շենքեր:
Տեքստիլ	Շիրակ հյուրանոց, Կինո Հայաստան, Տեքստիլի հանրակացարանի տարածք, Գ.Նժդեհի վերջնամաս, Շարա Տալյան, Հանթսմանի թաղամասի մերձակա տարածք:
Պոլիգոններ	Զրմուղի հետնամաս, Մուշի ճանապարհի երկու կողմեր, Բուլվարայինի 9 հարկանի շենքերի բակեր, Պիոներական և Կնուկյանց փողոցների որոշ հատվածներ:
Կենտրոն	Ձորի մայրա, մասնավորապես գետավազանի հարակից տարածք, Հագուստի շուկայի մոտ գտնվող գետակի տարածք, Շուկայի հետնամասը, Տերյանի փողոց, Ավտոկայանի տարածքը, Գորկու այգի, Մայակովսկի փողոցը, Բեռլինի հյուրանոցի մոտ, Զույգաղբյուրի տնակային թաղամաս
Երկաթգիծ	Երկաթգծի, Երկաթգծի ավան /մագուրոտ ջուր/, Գյումրիից Ախուրյան տանող կամրջի մոտ աղբանոց է Մովսիսի մոտ, Երկաթգծի Ավան թաղամասը, Շիրվանզադե, Զաջուռի և Գյումրիի գետակները, Ճակնդեղի պուսկոտ /ալրաղացի հարևանությամբ/ Խաչատրյան փողոցից Ախուրյան տանող կամրջակի հատվածը
Երևանյան խճուղի	Ոչ կենտրոնական գրեթե բոլոր փողոցները. Նորավան, Նորավան Խաչատրյան փողոց, Այգաբաց 4 շարք, Летняя часть, Երևանյան խճուղու հետնամաս, Ծերանոցի տարածք, 28 դպրոցի հետնամաս, Օղանավակայանի ճանապարհ, Այգաբաց 6 շարքի հետնամաս, Նորվեգական թաղամաս, Ստրոյմաշի խորքերը:
Կոմբինատ	Սև Ամրոցի հետնամաս, «Մսի կոմբինատ» թաղամասի զգալի հատվածներ, Գերեզմանատան շրջակայք, Մայր Հայաստան, Զինվորական զորամասից մինչև ՄՌՈԻ հատվածն ամբողջությամբ:

Վերը նշված թաղամասերի որոշ հատվածներ վերածվել են աղբակույտերի և տարեցտարի դրանք ընդարձակվում են:

1.4 Աղբահանության վերաբերյալ հարցման արդյունքներ

Սոցիոլոգիական հարցման շրջանակներում համայնքի բնակիչներին առաջարկվել է պատասխանել այն հարցին, թե վերջին 1 տարվա ընթացքում ՁԼՄ-ներում հանդիպել են աղբահանությանն ու սանիտարական մաքրմանը վերաբերող առնվազն մեկ նյութի: Հարցվածների մոտավորապես 1/3-ը կամ 29.5%-ն է հանդիպել նմանատիպ նյութի, մինչդեռ 70.5%-ը՝ ոչ: Տվյալները փաստում են, որ համայնքի բնակչությունը բավարար չափով իրազեկված չէ քաղաքի աղբահանությունից ու սանիտարական մաքրումից:

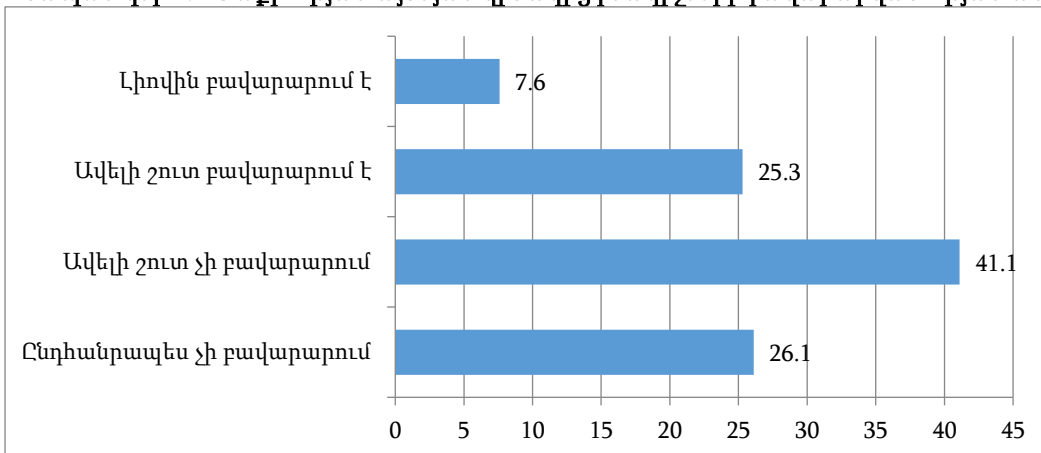
Գծապատկեր 1.1 Բնակիչների համար քաղաքի մաքրության կարևորության աստիճանը (%)

Չնայած հարցվածների կեսից ավելին չի հանդիպել ՁԼՄ-ներում աղբահանության ծառայությանը վերաբերող որևէ նյութի, գծապատկեր 1.1-ի արդյունքները ցուցադրում են, որ հարցվածների 98.2%-ի համար Գյումրիի մաքրությունը, թեկուզև կոգնիտիվ հարթությունում, արժեք է («չափազանց կարևոր է» ու «կարևոր է») և միայն 1.8%-ն է անտարբեր («կարևոր չէ» ու «ընդհանրապես կարևոր չէ») այս հարցի հանդեպ:

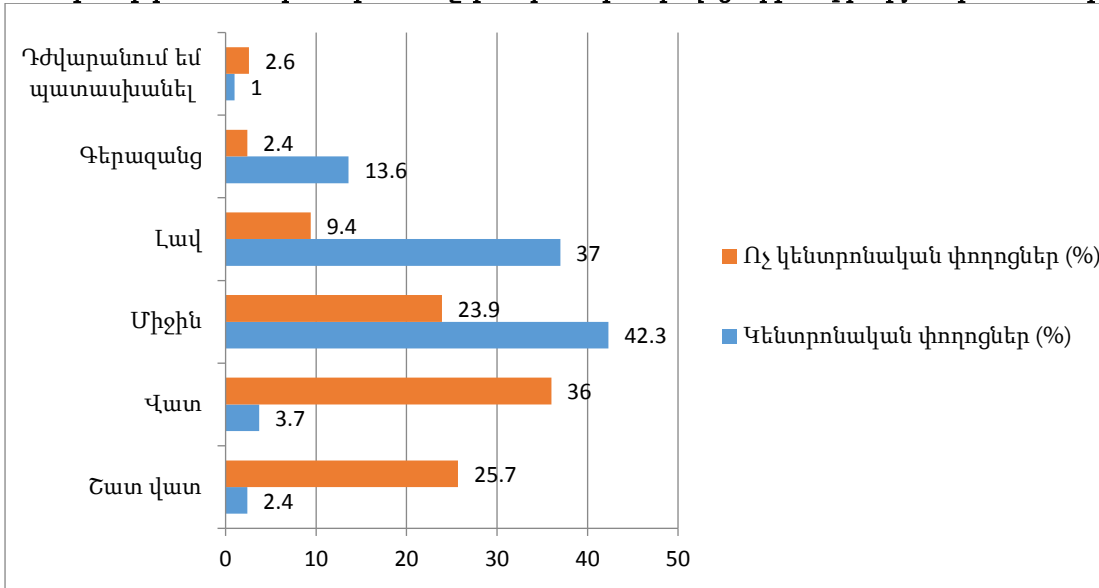
Գյումրի քաղաքի մաքրության այժմյան վիճակից բավարարվածության աստիճանը կարելի է տեսնել գծապատկեր 1.2-ում: «Լիովին բավարարում է» հարցվածների 7.6%-ին, «ավելի շուտ բավարարում է» 25.3%-ին: Միաժամանակ հարցվածների կեսից ավելին՝ 67.2%-ին («ավելի շուտ չի բավարարում» ու «ընդհանրապես չի բավարարում»), չի բավարարում քաղաքի մաքրության այժմյան վիճակը: Ստացվում է, որ քաղաքի բնակչության 2/3-ից ավելին բավարար չի համարում քաղաքի մաքրությունը:

Գծապատկեր 1.2 Մաքրության այժմյան վիճակից բնակիչների բավարարվածության աստիճանը (%)

Մակայն կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցների մաքրության կտրվածքով ստացված տվյալները ցուցադրում են այլ պատկեր:

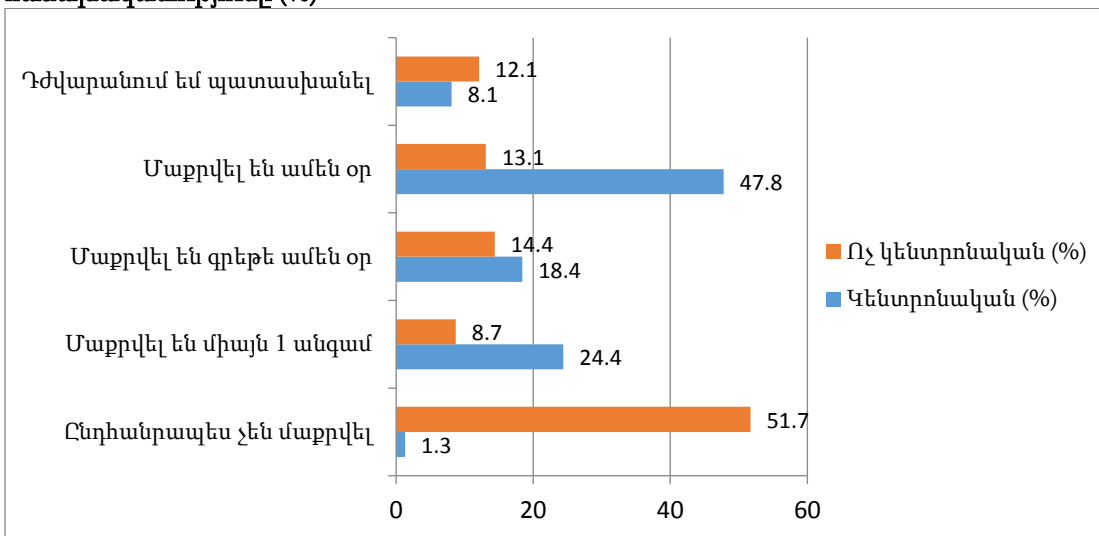
Գծապատկեր 1.3 Կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցների մաքրության գնահատականները (%)

Միայն «գերազանց» ու «լավ» գնահատականների տեսակարար կշիռների համեմատությունից պարզ երևում է, որ կենտրոնական փողոցների համեմատ ոչ կենտրոնական փողոցների մաքրությունն այնքան էլ չի գոհացնում քաղաքի բնակիչներին: Ոչ կենտրոնական փողոցների սյունակում հարցվողների 61.7%-ի գնահատականները բացասական են («շատ վատ» ու «վատ»), իսկ կենտրոնական փողոցների դեպքում՝ ընդամենը 6.1%:

Փողոցների մաքրության հարցում պատասխանատու են փողոցի հավաքարարները¹⁰: Ըստ այդմ, անհրաժեշտ էր պարզել, թե բնակիչների կարծիքով ի՞նչ հաճախականությամբ են հավաքարարները մաքրում քաղաքի փողոցները:

Գծապատկեր 1.4 Վերջին 7 օրվա ընթացքում հավաքարարների կողմից փողոցները մաքրելու հաճախականությունը (%)

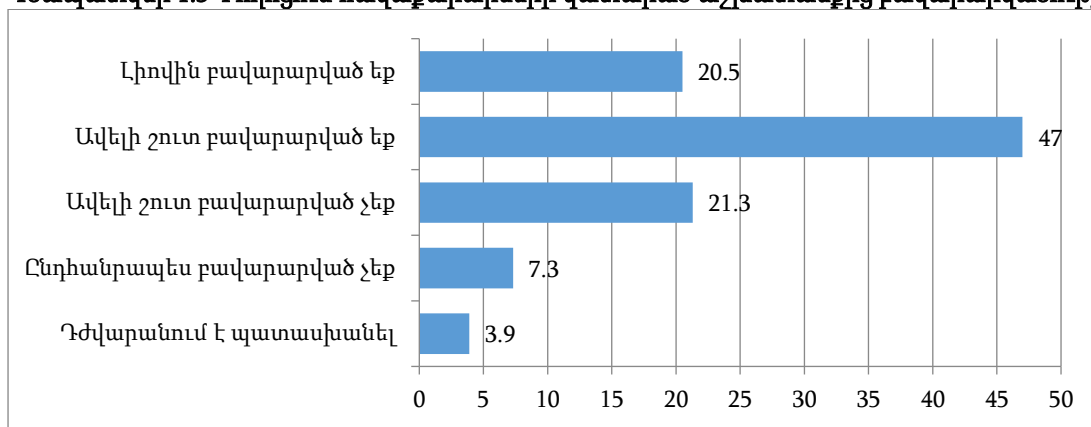
¹⁰ Ըստ ավագանու կողմից հաստատված հաստիքացուցակի սանմաքրում իրականացնող աշխատակիցները «հավաքարարներ» են, իսկ աղբահանություն իրականացնողները՝ «բանվորներ»

Կենտրոնական փողոցների դեպքում «մաքրվել են ամեն օր» (47.8%) ու ոչ կենտրոնական փողոցների դեպքում՝ «ընդհանրապես չեն մաքրվել» (51.7%) գերակա տարբերակները խոսում են կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցների հանդեպ քաղաքային իշխանությունների կողմից տարբերակցված վերաբերմունքի ցուցաբերման մասին:

Ստացվում է այնպես, որ քաղաքային իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում կենտրոնական փողոցներն են, մինչդեռ ոչ կենտրոնական փողոցներն անտեսված են:

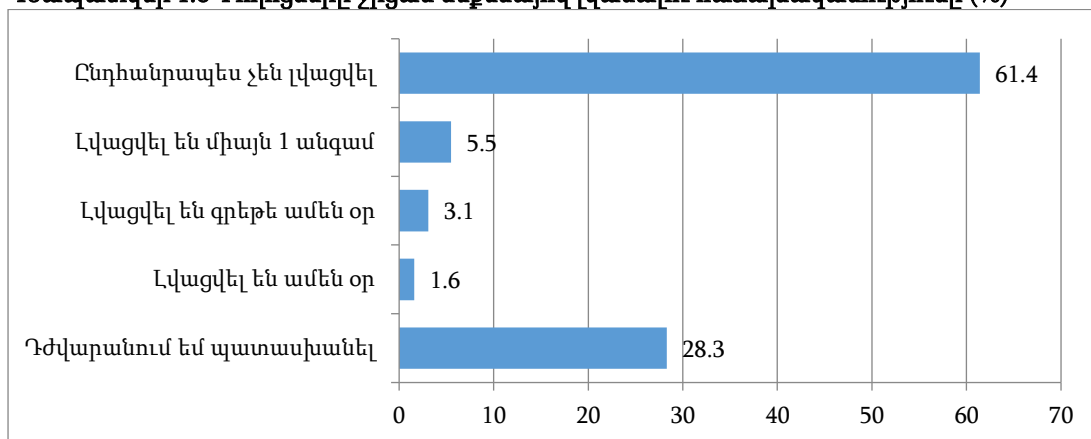
Բայցևայնպես, փողոցի հավաքարարների կատարած աշխատանքից բնակիչների կեսից ավելին՝ 67.5%-ը գոհ է («լիովին բավարարված եմ» ու «ավելի շուտ բավարարված եմ»): Նրանց կատարած աշխատանքից ընդհանուր առմամբ բավարված չեն 28.6%-ը («ավելի շուտ բավարարված չեմ» ու «ընդհանրապես բավարարված չեմ»): Հարցվածների 3.9%-ը դժվարացել է պատասխանել այդ հարցին:

Գծապատկեր 1.5 Փողոցում հավաքարարների կատարած աշխատանքից բավարարվածության աստիճանը (%)

Հարցաշարում ներառված այն հարցին, թե վերջին 7 օրվա ընթացքում Գյումրիի փողոցները ջրցան մեքենաներով ի՞նչ հաճախականությամբ են լվացվել, ստացվել են հետևյալ արդյունքները:

Գծապատկեր 1.6 Փողոցները ջրցան մեքենայով լվանալու հաճախականությունը (%)

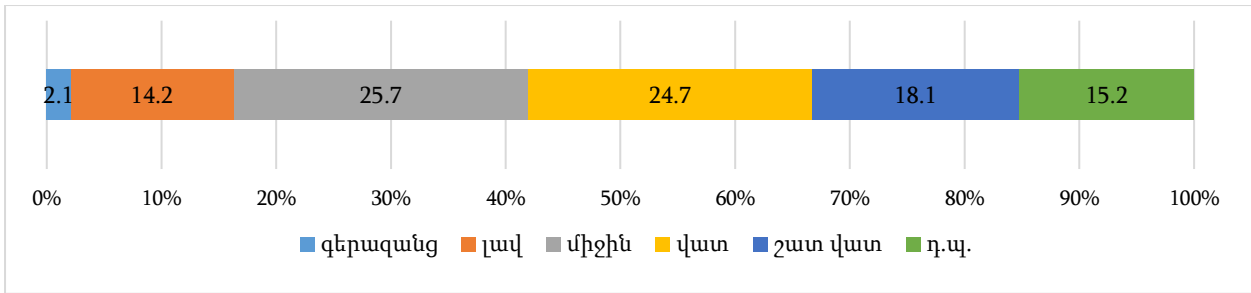

«Ընդհանրապես չեն լվացվել» տարբերակի տեսակարար կշիռը 61.4% է: Պետք է նշել, որ հարցվածների 28.3%-ը դժվարացել է պատասխանել այդ հարցին: Բնակիչների 10.2%-ի կարծիքով՝ փողոցները լվացվել են առնվազն 1 անգամ («լվացվել են ամեն օր» (1.6%), «լվացվել են գրեթե ամեն օր» (3.1%) ու «լվացվել են միայն 1 անգամ» (5.5%)): Այսինքն՝

հարցվածների կեսից ավելիի կողմից ջրցան մեքենաներով փողոցների լվացման աշխատանքներ չեն նկատվել մեկ շաբաթվա ընթացքում:

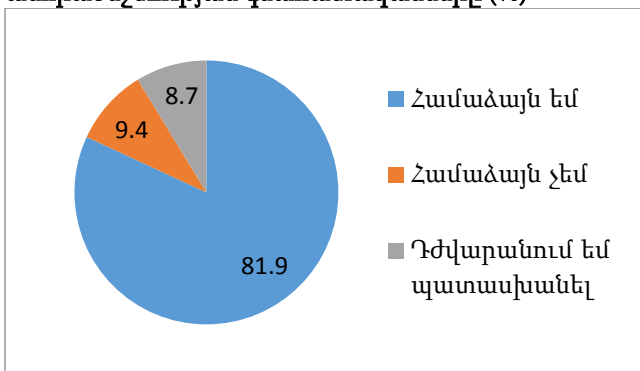
Դիտարժան են նաև քաղաքի շենքերի բակերի մաքրության գնահատականները:

Գծապատկեր 1.7 Շենքերի բակերի մաքրության գնահատականները աղբից, տերևակույտերից, փոշուց և այլն

Մասնավորապես «շատ վատ» (18.1%) ու «վատ» (24.7%) գնահատականների տեսակարար կշիռը հիմք է՝ շենքերի բակերի մաքրության հարցում կոնկրետ քայլեր ձեռնարկելու համար: Այստեղ տեղին է հավելել, որ հարցվածների 81.9%-ի կարծիքով՝ շենքերի բակերի մաքրման համար անհրաժեշտ են բակային հավաքարարներ: 9.4%-ը համաձայն չէ նման պնդման հետ, իսկ 8.7%-ը դժվարանում է պատասխանել:

Գծապատկեր 1.8 Բազմաբնակարանային շենքերի բակերի մաքրման համար հավաքարարների անհրաժեշտության գնահատականները (%)

Ստորև բերված աղյուսակ 1.6-ում ներկայացված են Գյումրիի որոշ տեսակի տարածքների մաքրության գնահատականները:

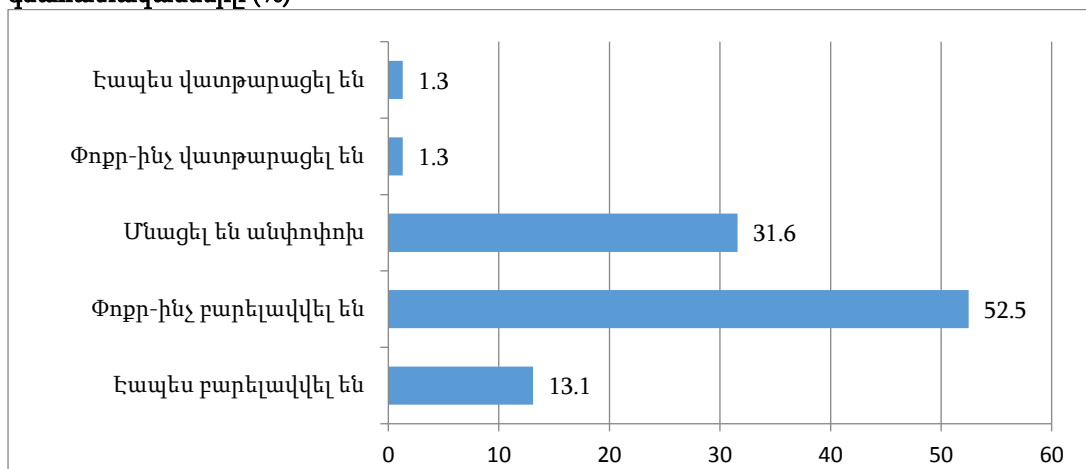
Աղյուսակ 1.6 Գյումրիի առանձին տարածքների մաքրությունը աղբից, տերևակույտերից, փոշուց և այլն

Տարածքներ	Չատ վատ	վատ	միջին	լավ	գերազանց	դժ. պատ.
Գետակների, գետակների ափամերձ տարածքների մաքրության	42.0	15.0	5.8	3.4	1.0	32.8
Այգիների, պուրակների ու հրապարակների մաքրության	4.7	10.2	35.2	30.7	6.6	12.6
Մայթերի, գետնանցումների ու կամուրջների մաքրության	19.7	21.8	28.3	18.9	2.4	8.9

Աղյուսակից երևում է, որ համեմատաբար մտահոգիչ է քաղաքի գետակների, դրանց ափամերձ տարածքների մաքրության վիճակը՝ հաշվի առնելով «շատ վատ» ու «վատ» տարբերակների ընդհանուր գումարը (57.0%): Հարցվածների 40.5%-ին չի գոհացնում քաղաքի մայթերի, գետնանցումների ու կամուրջների մաքրության վիճակը: «Գերազանց» և «դրական» տարբերակների տվյալների գումարային պատկերը (37.3%) համեմատաբար

դրական է, երբ հարցը վերաբերում է մասնավորապես այգիների, պուրակների ու հրապարակների մաքրությանը:

Գծապատկեր 1.9 Վերջին 12 ամսվա ընթացքում մաքրման աշխատանքներում փոփոխությունների գնահատականները (%)

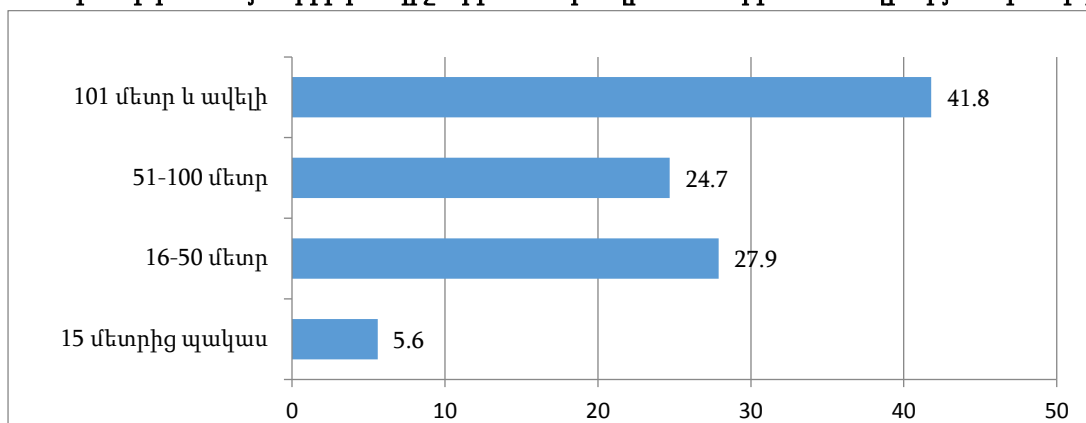

Չնայած հարցված բնակիչների կեսից ավելին չի գոհացնում քաղաքի մաքրության ընդհանուր վիճակը՝ վերոնշյալ գծապատկերից երևում է, որ վերջին 1 տարվա ընթացքում բնակիչների մոտավորապես 65.6%-ը նկատում է քաղաքի մաքրության հարցում տարվող աշխատանքների բարելավում՝ ընտրելով «էապես բարելավվել են» ու «փոքր-ինչ բարելավվել են» տարբերակները: Բնակիչների 31.6%-ը որևէ փոփոխություն չի նկատում, իսկ 2.6%-ը հետընթաց է տեսնում:

Հետազոտության շրջանակներում կարևոր հարցերից էր այն, թե բնակիչները աղբից ազատվելու համար հիմնականում ո՞ր միջոցներն են կիրառում: Ինչպես և կարելի էր ակնկալել, գլխավորապես դիմում են աղբամանների օգնությանը («նետում տան/շենքի մոտակա աղբամանում» (85.8%) ու «նետում տնից/շենքից հեռու աղբամանում» (12.3%)):

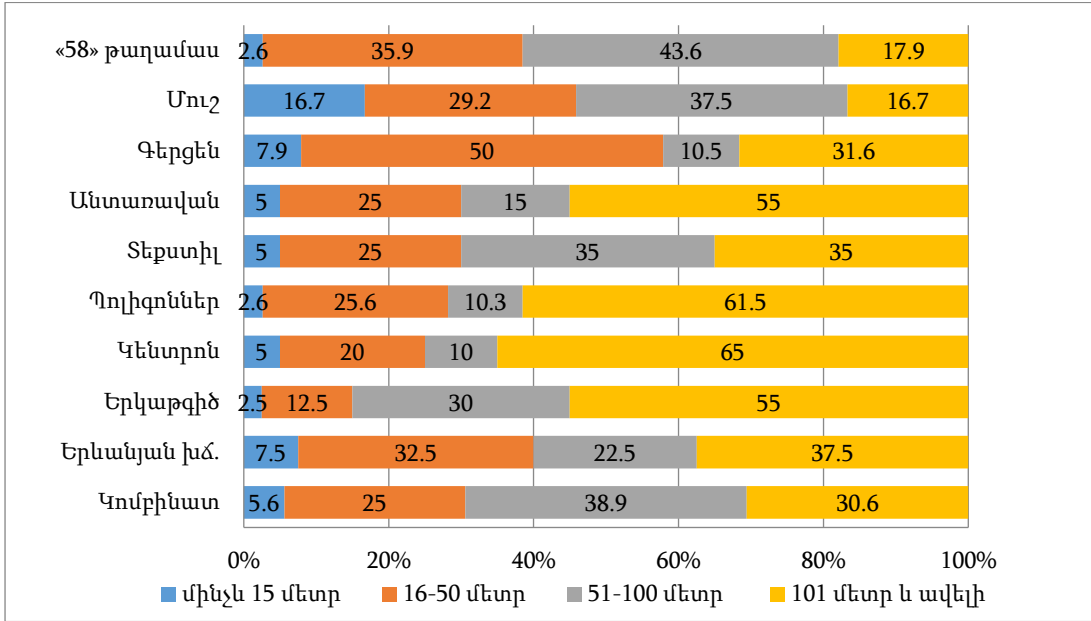
Քանի որ բնակիչներն աղբից ազատվելու համար հիմնականում դիմում են աղբամանների օգնությանը, կարևոր էր որոշել դրանց հասանելիությունը: Այդ հարցի պատասխանը երևում է ստորև բերված գծապատկերում: Մտորելու տեղիք է տալիս հարցվածների 41.8%-ի համար բնակության հասցեից մինչև մոտակա աղբաման 101 մետր և ավելի ավելի հեռավորությունը:

Գծապատկեր 1.10 Գյումրիի բնակիչների համար աղբամանների հասանելիության պատկերը (%)

Քաղաքի բնակիչների համար աղբամանների հասանելիության պատկերը՝ ըստ քաղաքի տարբեր տարածքային գոտիների, ներկայացված է գծապատկեր 1.11-ում:

Գծապատկեր 1.11 Տնից/շենքից մինչև մոտակա աղբամաններն ընկած հեռավորության պակասերը

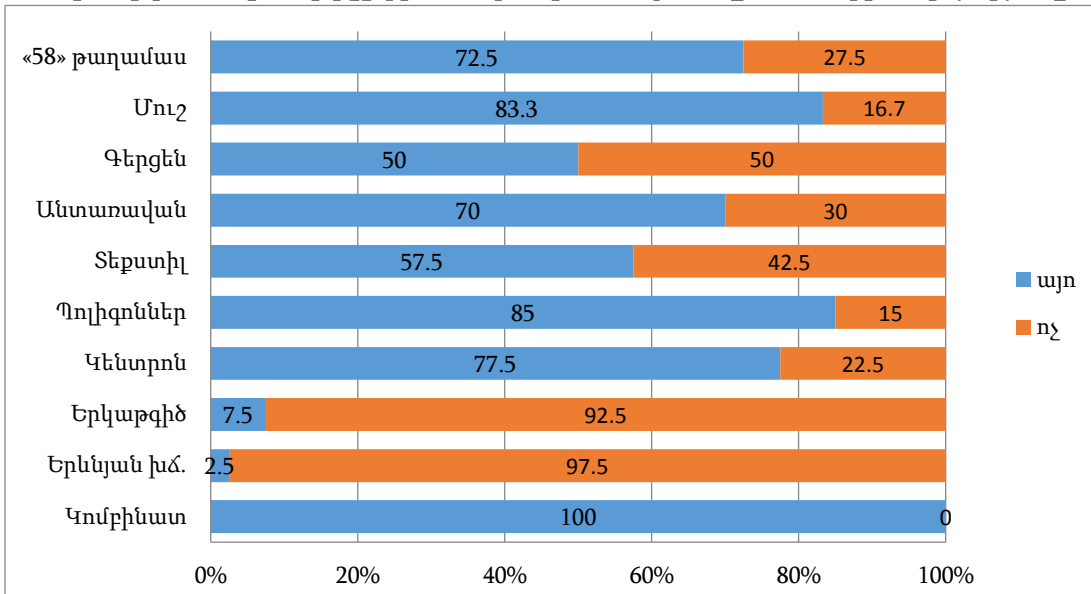

Մասնավորապես Պոլիգոններ, Վարդբաղ ու Երկաթգիծ (55.0%) տարածքային գոտիներում բնակիչների համապատասխանաբար 61.5%-ն ու 55.0%-ը ստիպված են հաղթահարելու 101 և ավելի մետր հեռավորություն՝ մոտակա աղբամաններին հասնելու համար:

Բնակիչների պատասխանները գրեթե հավասարաչափ են բաշխվում, երբ հարցը վերաբերում է իրենց տան/շենքի մոտակայքում պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբամանի առկայությանը: Հարցվածների 47.5%-ը փաստում է, որ իրենց տան/շենքի մոտակայքում տեղադրված է պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբաման, իսկ 50.4%-ը նշում նման տարբերակված աղբամանի բացակայությունը: Եվ ընդամենը հարցվածների 2.1%-ն է դժվարացել պատասխանել այդ հարցին:

Պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբամանների առկայությունը՝ ըստ տարածքային գոտիների, այսպիսին է՝

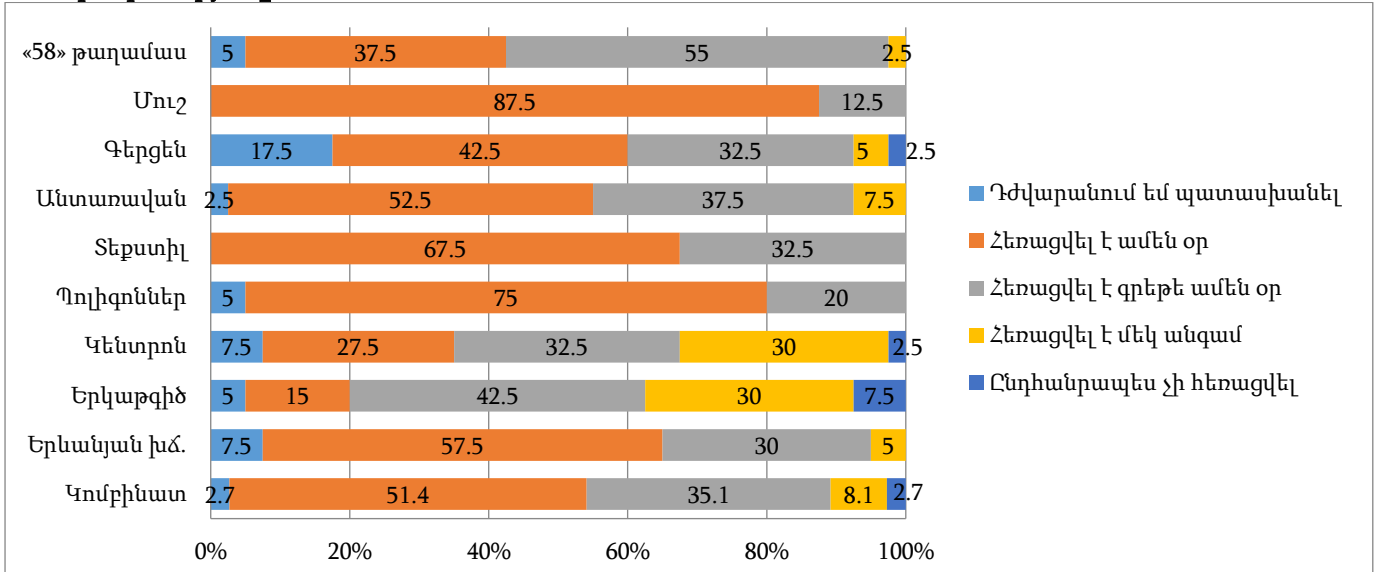
Գծապատկեր 1.12 Պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբամանների առկայությունը

Հարկ է նշել, որ տան/շենքի մոտակա տարածքում պլաստիկ շէրի համար նախատեսված աղբամանի բացակայության դեպքում հարցվողների 46.7%-ը նշել է, որ կցանկանար վերջինիս տեղադրումը, իսկ 2.9%-ը՝ ոչ:

Աղբամանների հասանելիության հետ մեկտեղ կարևոր էր որոշել ծառայության մատուցման պատասխանատու կառույցի՝ քաղաքապետարանի կողմից դրանց սպասարկման հաճախականությունը: Վերջին 7 օրվա ընթացքում տան/շենքի մոտակա աղբամաններից աղբը համապատասխան մեքենայով հեռացնելու հաճախականության արդյունքները երևում են ստորև բերված գծապատկերում:

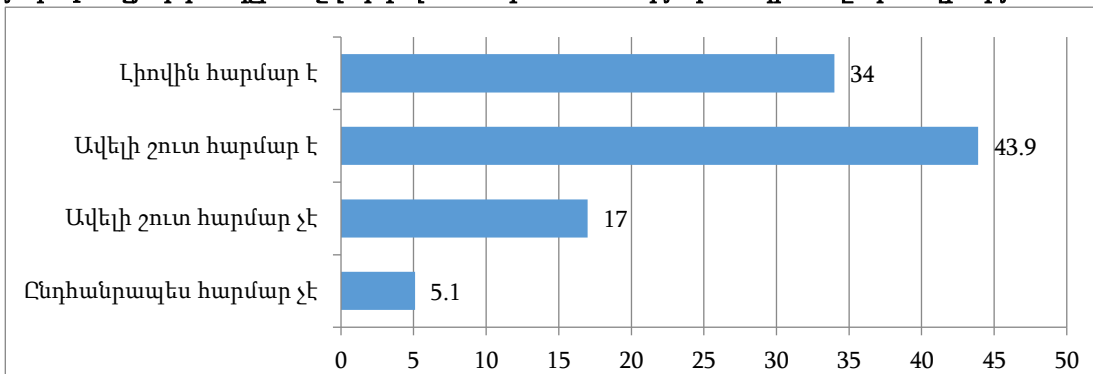
Գծապատկեր 1.13 Վերջին 7 օրվա ընթացքում տան/շենքի մոտակա աղբամաններից աղբը հեռացնելու հաճախականությունը

Ստացվում է, որ հարցվողների մեծ մասի կարծիքով՝ վերջին 7 օրվա ընթացքում տան/շենքի մոտակա աղբամաններից աղբահեռացումը տարբեր տարածքային գոտիներում կազմակերպվել է կա'մ «ամեն օր», կա'մ «գրեթե ամեն օր» հաճախականությամբ:

Աղբահանության վճարի այժմյան չափը հարմար է հարցվածների մեծ մասի կամ թե 77.9%-ի («լիովին հարմար է» ու «ավելի շուտ հարմար է») համար և անընդունելի է 22.1%-ի («ավելի շուտ հարմար չէ» ու «ընդհանրապես հարմար չէ») համար:

Գծապատկեր 1.14 Բնակիչների համար աղբահանության վճարի չափի /հասցեում հաշվառում ունեցող յուրաքանչյուր բնակչի հաշվարկով ամսական 100 /հարյուր/ ՀՀ դրամ/ ընդունելիության աստիճանը (%)

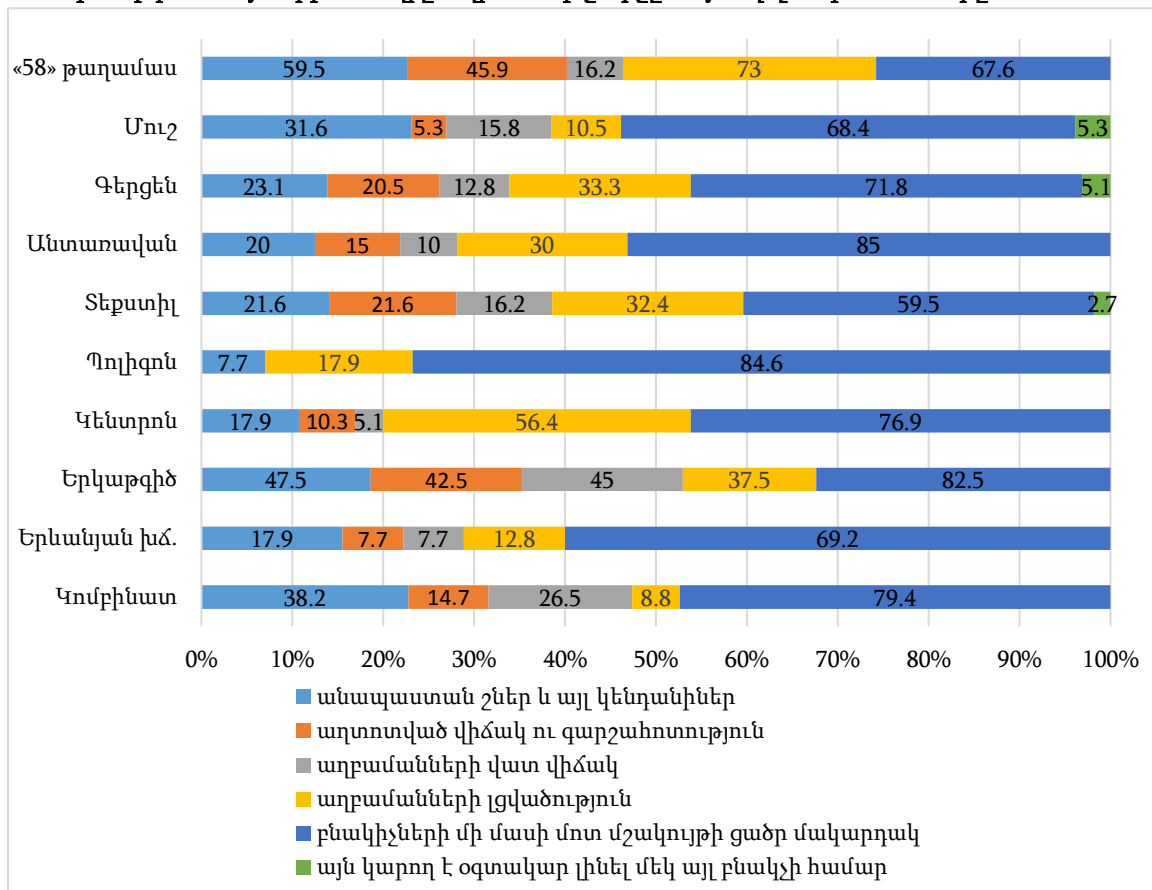

Հարկ է նշել, որ վերջին 6 ամսվա ընթացքում աղբահանության ծառայության դիմաց գանձվող վճարը մուծել էր հարցվողների 74.8%-ը և չէր վճարել 20.5%-ը: Այդ հարցին դժվարացել էր պատասխանել 3.9%-ը և հրաժարվել պատասխանել 0.8%-ը:

Անհրաժեշտ էր նաև հստակեցնել, թե բնակիչների ընկալմամբ՝ որչափ են աղբահանության ծառայության դիմաց բնակչությունից հավաքագրված գումարներն ու տեղական իշխանությունների կողմից իրականացվող գործողությունները համապատասխանում միմյանց: Հարցվածների 42.0%-ը գտնում է, որ տեղական իշխանություններն իրականացնում են ավելի քիչ չափով աշխատանք, քան թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները: 36.0%-ը ընտրել է «Իրականացնում են այնչափ, որչափ թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները» տարբերակը, իսկ 7.3%-ը՝ «Իրականացնում են ավելին, քան թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները»: Հարցին դժվարացել է պատասխանել 14.7%-ը:

Գաղտնիք չէ, որ քաղաքի աղբահանության համակարգի բարելավման համար պատասխանատու և որոշիչ դերակատարներից մեկը հենց քաղաքի բնակչությունն է: Ինչպես պարզվեց, աղբից ազատվելու համար քաղաքի բնակիչները հիմնականում օգտվում են աղբամաններից: Պարզ է, որ աղբամանների հետ բնակիչների փոխազդեցությունը ևս պահանջում է որոշակի սոցիալական կանոնների պահպանում: Այնուամենայնիվ, ներկայումս Գյումրիում, ինչպես և ՀՀ այլ բնակավայրերում, հաճախակի կարելի է տեսնել, որ աղբը հայտնվում է ոչ թե աղբամանի մեջ, այլ դրա շուրջը: Նման երևույթի պատճառներից ամենաշատը նշվել է քաղաքի բնակիչների մի մասի մշակույթի ցածր մակարդակը (74.9%), այնուհետև աղբամանների ամբողջությամբ լցված լինելու իրողությունը (32.5%) և մոտակա տարածքում անապաստան շների և այլ կենդանիների առկայությունը (28.1%): Հասկանալի է, որ սպառողներն իրենց անվտանգության պահանջմունքի բավարարման համար կարող են և, հարկ եղած դեպքում, դրսևորում են շեղվող վարք: Ըստ առանձին տարածքային գոտիների պատկերը հետևյալն է:

Գծապատկեր 1.15 Գյումրիում աղբը աղբամանի շուրջը հայտնվելու պատճառները

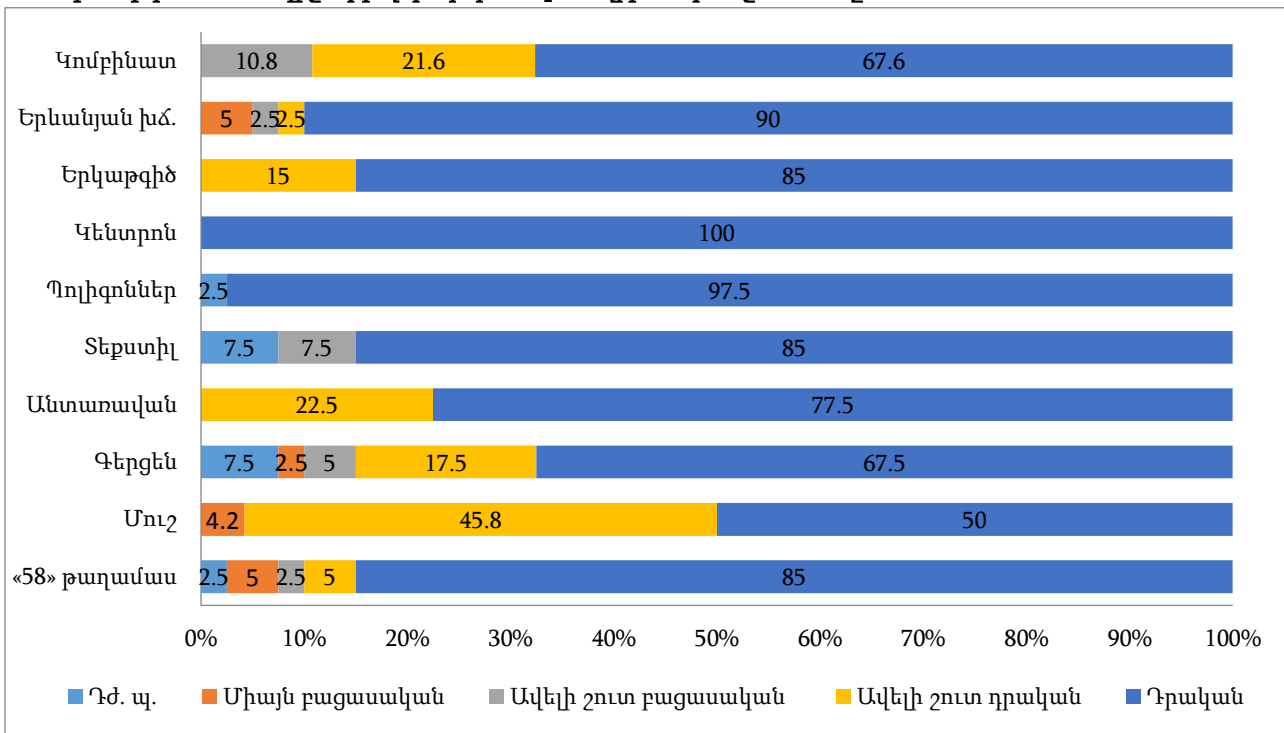

Ընդ որում, երեք տարածքային գոտում՝ Տեքստիլում, Սովխոզում, Մուշում ու Գերցենում, «Այլ» տարբերակի ներքո որոշ հարցվողներ նշել են, որ աղբամանի կողքին դնում են միայն այն իրերը, որոնք կարող են օգտակար լինել մեկ այլ բնակչի համար (օրինակ՝ հագուստ):

Աղբից ազատվելու համար քաղաքի բնակիչները դիմում են նաև այլ միջոցների: Մասնավորապես «այրում» տարբերակի ընտրությունը հարցվածների 3.4%-ի կողմից մտահոգիչ է՝ հաշվի առնելով շրջակա միջավայրի համար ունեցած բացասական հետևանքները: Այդ տարբերակին կարելի է հանդիպել մասնավորապես Գերցեն (10.0%), Երկաթգիծ (10.0%), Մսի-կոմբինատ, Սևերկաի (10.8%) ու Կենտրոն (2.5%) տարածքային գոտիներում: «Նետում ցանկացած պատահական վայրում» (1.6%), «հողածածկում» (0.8%) ու «վերաօգտագործում» (0.3%) տարբերակներն հազվադեպ են ընտրվել:

Մի շարք արևմտյան երկրներում կիրառվում է կենցաղային թափոնների տարանջատման պրակտիկան: Այն բնակչի կողմից յուրօրինակ սոցիալական պատասխանատվության դրսևորման ձև է: Ըստ այդմ, հետաքրքիր էր պարզել բնակիչների վերաբերմունքն աղբի այդպեպ տարանջատմանը: Այս հարցի պատասխանները երևում են ստորև բերված գծապատկերում:

Գծապատկեր 1.16 Բնակիչների վերաբերմունքն աղբի տարանջատմանը

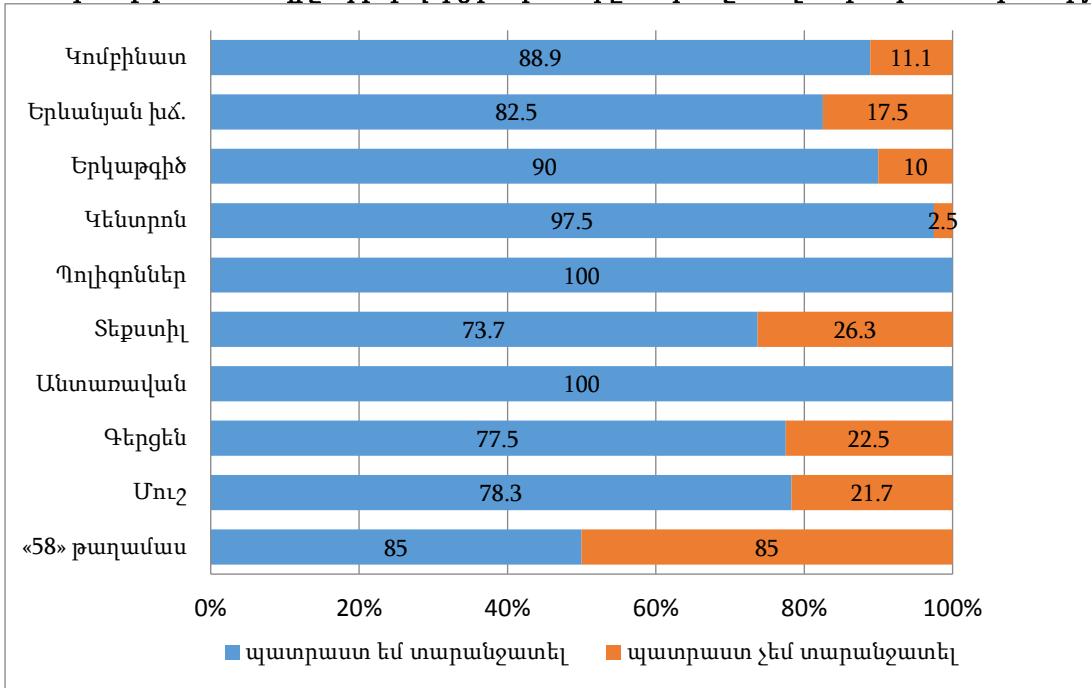

Ինչպես երևում է գծապատկեր 1.16-ից, Գյումրիի բոլոր տարածքային գոտիներում բնակիչների առնվազն կեսի վերաբերմունքը դրական է թափոնների տարբերակման գործընթացի հանդեպ, իսկ կենտրոնում՝ բացարձակ դրական:

Հասկանալի է, որ վերաբերմունքը թափոնների տարբերակման երևույթի հանդեպ դրական է: Սակայն միաժամանակ կարևոր էր հստակեցնել, թե բնակիչը պատրաստ է նման վարքագծի ցուցաբերման: Այդ պատճառով, բնակիչներին ուղղվեց հետևյալ հարցը. «Անհրաժեշտության դեպքում պատրաստ եք տարբերակել տանը գոյացած աղբը՝ սննդի,

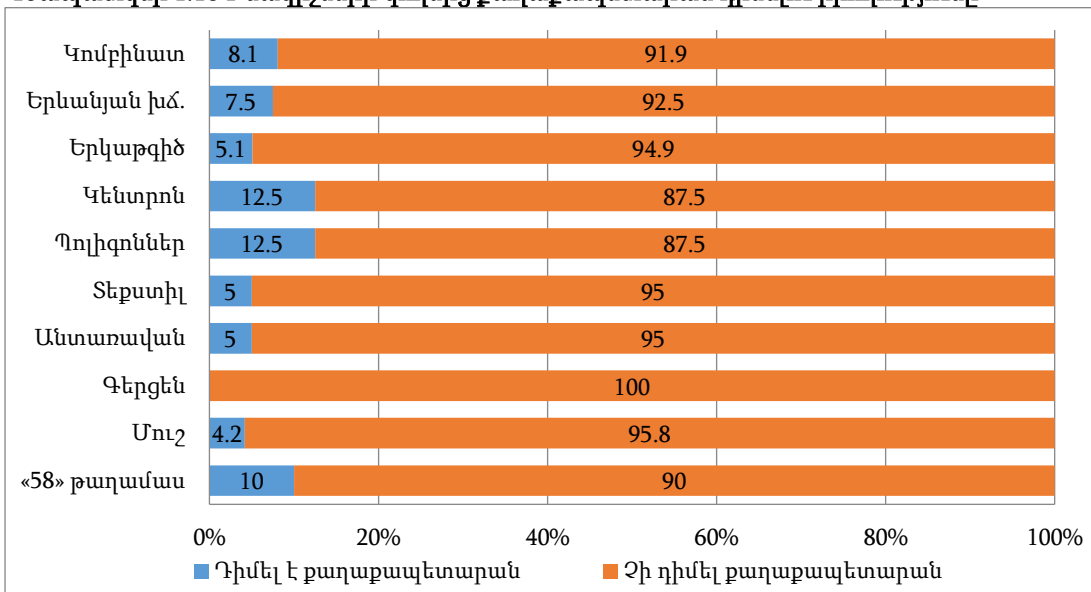
թղթի, մետաղի և այլն»: Ինչպես երևում է գծապատկեր 1.17-ից, տարբեր տարածքային գոտիների բնակիչների մեծ մասը նշել է, որ անհրաժեշտության դեպքում պատրաստ է տարբերակելու կենցաղային աղբը:

Գծապատկեր 1.17 Բնակիչների կողմից թափոնները տարանջատելու պատրաստակամությունը

Բնակիչների կողմից պատասխանատվության դրսևորման հետ մեկտեղ ցանկացած հասարակությունում որոշիչ է պետական կառույցների դերակատարումը: Ըստ այդմ, արդյունավետ աղբահանության համակարգի կառուցումն անհնար է պատկերացնել առանց վստահության վրա հիմնված բնակիչ-քաղաքապետարան փոխազդեցությունների սոցիալական համակարգի կառուցման: Սեփական բնակության փողոցի աղբահանության ու սանիտարական մաքրման հարցով Գյումրիի յուրաքանչյուր տարածքային գոտուց բնակիչների ո՞ր մասն է դիմել քաղաքապետարան երևում է ստորև բերված գծապատկերում:

Գծապատկեր 1.18 Բնակիչների կողմից քաղաքապետարան դիմելու իրողությունը

Ստացվում է, որ, անկախ տարածքային գոտուց, Գյումրիի բնակիչները հիմնականում չեն դիմում քաղաքապետարան: Գերցենում անգամ մեկ բնակիչ չէր դիմել քաղաքապետարան: Առաջանում է հարց, թե որո՞նք են նման վարքագծի դրսևորման գլխավոր պատճառները: Զարմանալի է, բայց գերակա պատասխաններից է «աղբահանության խնդրի բացակայությունը» (34.9%): Բացի դրանից՝ նախընտրելի տարբերակներից են «կառույցի հանդեպ վստահության ցածր մակարդակն» (32.0%) ու «սեփական ուժերով խնդիրը լուծելու նախընտրությունը» (18.4%):

Հարկ է նշել, որ հարցված բնակիչներից ընդամենը 6.7%-ն է դիմել քաղաքապետարան, որից 5.2%-ը բավարարված չէ քաղաքապետարանի հետ շփման արդյունքից՝ ընտրելով «ընդհանրապես բավարարված չեմ» և «ավելի շուտ բավարարված չեմ» պատասխանները:

Համապատասխանաբար, առաջ է գալիս այն հարցը, թե աղբահանության ծառայության որակի բարելավման համար բնակիչները ո՞ր միջոցներն են նախընտրում:

Բնակիչների շրջանում վստահություն նվաճելու համար պետք է հասկանալ նրանց սպասումները, ակնկալիքները: Այդ նպատակով հարցաշարում ներառվել էր «Եթե Դուք լինեիք քաղաքի փողոցների մաքրության համար գլխավոր պատասխանատուն, առաջնահերթ ի՞նչ 3 քայլ կիրականացնեիք» հարցը:

Աղյուսակ 1.7 Բնակիչների հիմնական սպասումները քաղաքային իշխանություններից /գերակա պատասխաններ/

Գործողություն	I (%)	II (%)	III (%)
Կապահովելի բավարար քանակի աղբամանների տեղադրումը քաղաքի տարբեր հատվածներում:	26.8	19.4	10.2
Հաճախակի կկազմակերպելի համայնքային շաբաթօրյակներ:	24.1	19.2	12.1
Հարկ եղած դեպքում՝ կկիրառելի օրենքով սահմանված դրամական տուգանքները:	13.6	10.8	23.6

ԳԼՈՒԽ 2. Աղբահանության ոլորտի ծախսերի վերլուծություն

2.1 Աղբահանության ծառայություններին ուղղվող ծախսերի վերլուծություն

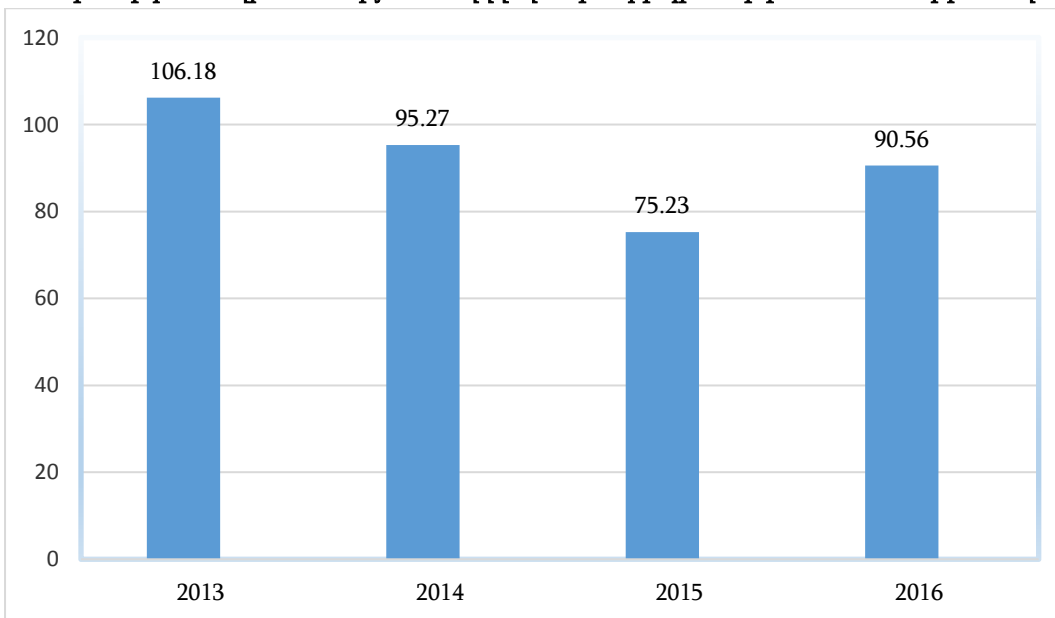
Ցանկացած ոլորտում առկա խնդիրները ուսումնասիրելիս կարևոր է այդ ոլորտում առկա խնդիրները բացահայտելուց զատ նաև հասկանալ թե ինչ ֆինանսական միջոցներ են հատկացվում այդ խնդիրները լուծելու համար: Ուստի ուսումնասիրության առարկա ենք դիտարկել նաև քաղաքային բյուջեից աղբահանությանն ուղղվող ծախսերը:

Գյումրու քառամյա զարգացման՝ 2012-2016թթ. ծրագրի հաշվետվություններում¹¹ ներկայացված տվյալներից ելնելով կարող ենք պատկերացում կազմել, թե ինչպիսի աշխատանքներ են իրականացվում աղբահանության ոլորտում: Այսպես, ըստ ներկայացված հաշվետվության՝ 2015թ. սանիտարական մաքրման և աղբահանության աշխատանքների իրականացման նպատակով քաղաքապետարանի կողմից ձեռք է բերվել 28 մեծ և 90 փոքր աղբարկղեր, վերանորոգվել է 216 աղբարկղ, սեփական տրանսպորտով իրականացվել է միջին հաշվով ամսական 9600 խմ աղբահանություն:

Քաղաքապետարան կատարած հարցմանն ի պատասխան ստացել ենք, որ այսօր քաղաքում կան 705 աղբարկղ, աղբահանությունն իրականացվում է 10 աղբատար և 6 ինքնաթափ ավտոմեքենաներով:

Դիտարկենք աղբահանությանն ուղղվող ծախսերի դինամիկան ըստ 2013-2015թթ. փաստացի, իսկ 2016թ. համար՝ ըստ պլանային տվյալների:

Գծապատկեր 2.1 Աղբահանությանն ուղղվող ծախսերի դինամիկան 2013-2016թթ. /հազ. դրամ/

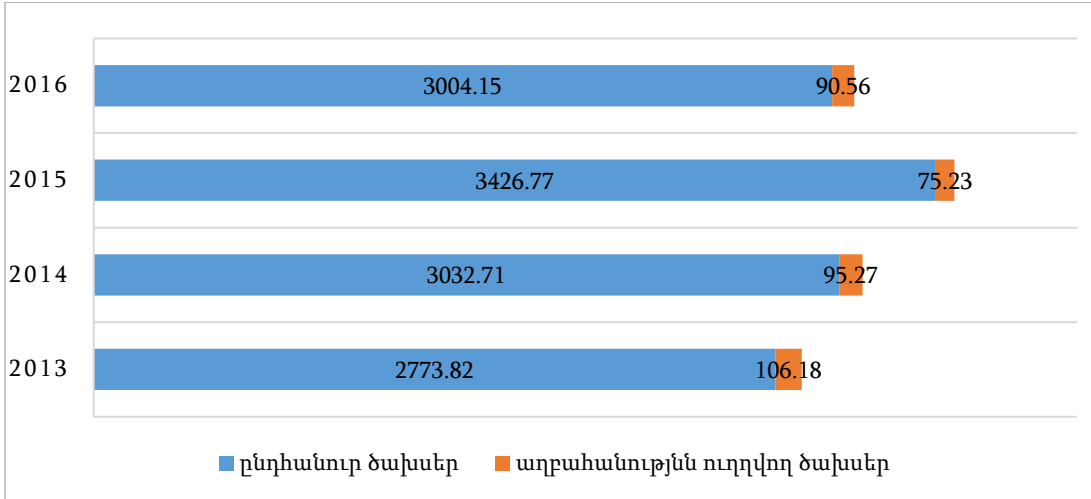
Ինչպես տեսնում ենք, աղբահանության աշխատանքների համար կատարվող ծախսերն ըստ տարիների նվազել է՝ 2014թ. ծախսերը 2013թ. համեմատ 11 մլն դրամով,

¹¹ ՀՀ Շիրակի մարզի Գյումրի համայնքի 2015թ. հաշվետու տարում քառամյա զարգացման ծրագրի իրականացման վերաբերյալ հաշվետվություն

2015թ. նախորդ տարվա նկատմամբ՝ 20 մլն դրամով, սակայն 2016թ. պլանավորվել է հատկացնել 15,3 մլն դրամով ավել՝ 2015թ. համեմատ:

Դիտարկենք նաև, թե քաղաքի բյուջեի քանի տոկոսն է ուղղվել աղբահանության աշխատանքների իրականացմանն ըստ տարիների:

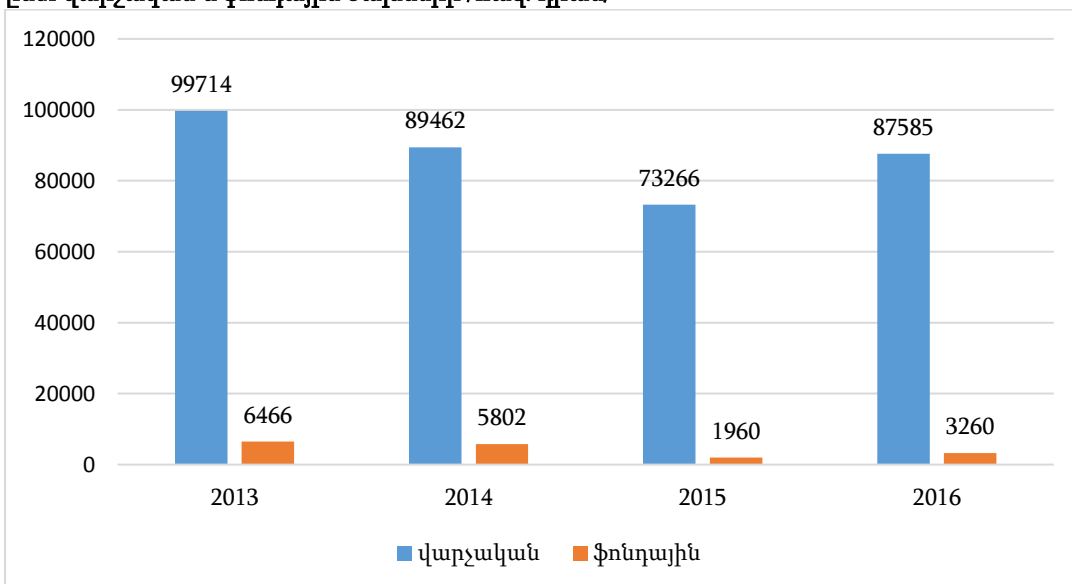
Գծապատկեր 2.2 Աղբահանությանն ուղղվող ծախսերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր ծախսերի մեջ /հազ. դրամ/

Ինչպես տեսնում ենք քաղաքային բյուջեն ըստ տարիների աճել է՝ բացառությամբ 2016թ. պլանային ցուցանիշի, սակայն 2013 թ. աղբահանության բյուջեն կազմել է քաղաքի ամբողջ բյուջեի 3.8%-ը: 2014թ. հատկացվել է 3.1%-ը, 2015թ.՝ 2.1%-ը, իսկ 2016թ. նախատեսվում է հատկացնել ամբողջ բյուջեի 3%-ը:

Ըստ «ՏԻՄ մասին ՀՀ օրենք»-ի 54-րդ հոդվածի համայնքային բյուջեն կազմված է երկու՝ ֆոնդային և վարչական մասերից, որոնք համապատասխանաբար ներկայացնում են բյուջեի կապիտալ և ընթացիկ ծրագրերի իրականացումը: Աղբահանությանն ուղղվող ծախսերն ուսումնասիրենք նաև ըստ վերջիններիս ուղղությունների՝ ֆոնդային /կապիտալ/ և վարչական /ընթացիկ/ բաժանմամբ:

Գծապատկեր 2.3 Աղբահանության աշխատանքների համար հատկացված միջոցների դինամիկան ըստ վարչական և ֆոնդային ծախսերի /հազ. դրամ/

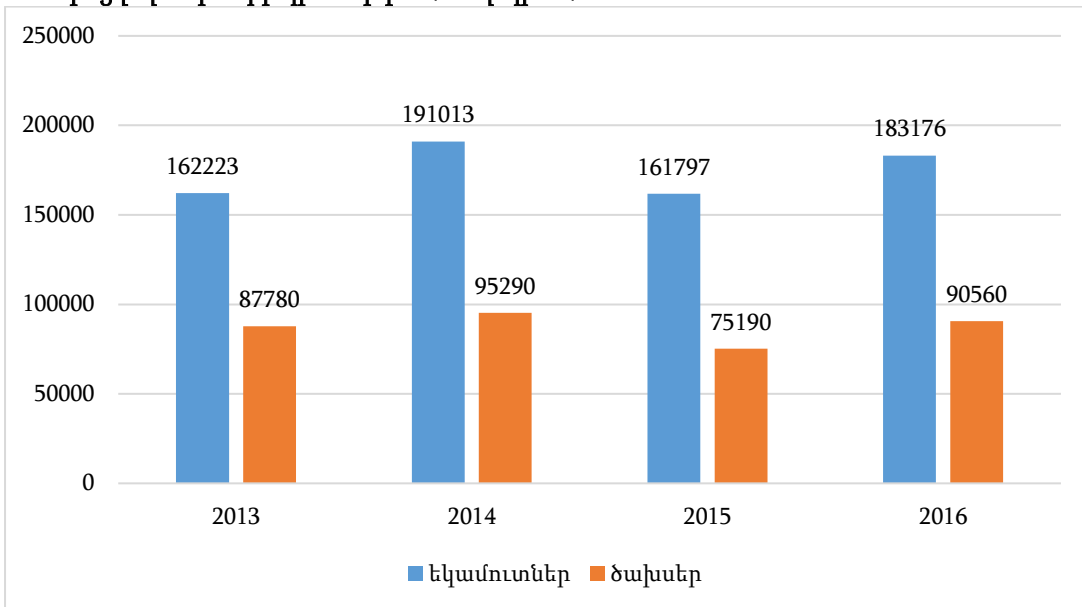

Ինչպես երևում է գծապատկեր 2.3-ից նվազման միտումը նկատվում է ն՝ վարչական և՝ ֆոնդային բյուջեներում, բայց առավել տեսանելի է վարչական բյուջեի նվազումը: Վարչական բյուջեն ուղղվում է ընթացիկ ծախսերին՝ կոմունալ ծառայությունների և տրանսպորտային նյութերի ձեռքբերմանը: Իսկ ֆոնդային բյուջեն ուղղվում է մեքենա սարքավորումների ձեռքբերմանը:

Ուշագրավն այն է, որ աղբատար ավտոմեքենաների վարորդների աշխատավարձի ծախսը «Աղբահանություն» հոդվածի մեջ չի երևում, որի տարեկան միջինը կազմում է շուրջ 28 մլն 560 հազ դրամ: Այն արտացոլված է «ապարատի պահպանում» հոդվածում՝ աշխատավարձեր ենթահոդվածի մեջ: Արդյունքում ստացվում է, որ աղբահանության ոլորտում հատկացված ֆինանսական միջոցներն մոտ 30 տոկոսով ավելին են, քան դրանք արտացոլված են «Աղբահանություն» հոդվածում::

Դիտարկենք նաև աղբահանության պլանավորված և հավաքագրված վճարները:

Գծապատկեր 2.4 Աղբահանության աշխատանքների իրականացման համար հավաքագրվող վճարների և հատկացվող ծախսերի դինամիկան /հազ. դրամ/

2013թ. աղբահանության ծառայությունների դիմաց հավաքագրել է 162 մլն ՀՀ դրամ, սակայն ծախսվել է 87.8 մլն հազար դրամ: 2014թ. հավաքագրված վճարը եղել է 191 մլն 13 հազ դրամ, սակայն ծախսվել է 95 մլն ՀՀ դրամ:

2015թ. աղբահանության ծառայությունների դիմաց հավաքագրված վճարը կազմել է 161 մլն 797 հազար ՀՀ դրամ, սակայն աշխատանքների իրականացմանն ուղղվել է 75 մլն 190 հազ ՀՀ դրամ, նույնը և 2016 թ. ավելի քիչ է ծախսվել (90.5 մլն դրամ), քան հավաքագրված եկամուտն է եղել (183 մլն ՀՀ դրամ):

Սա խոսում է այն մասին, որ հավաքագրված գումարները ամբողջությամբ չեն ծախսվում աղբահանության աշխատանքների իրականացման համար, կազմելով միջինում 46-49%, այն դեպքում, երբ մոնիտորինգի արդյունքները փաստել են, որ ոլորտում դեռ շատ անելիքներ կան:

Եթե ընդունենք, որ ըստ պաշտոնական տվյալների քաղաքում կա 799 աղբաման, և քաղաքում աղբահանության իրականացման համար տրվող վճարները 2016թ. համար կազմում են 90 մլն 560 հազ ՀՀ դրամ, ապա 1 աղբամանի մաքրման համար տարեկան

պահանջվում է 113 հազ դրամ, իսկ ամսական՝ 9420 դրամ: Մոնիտորինգի արդյունքներից պարզ դարձավ, որ մեկ աղբամանից օգտվում է 192 մարդ, հետևաբար մեկ մարդու հաշվով աղբահանության կատարվող ամսական ծախսը կկազմի՝

$$9420/192=49 \text{ դրամ}$$

Սակայն սահմանված վճարը ֆիզիկական անձանց համար 100 դրամ է, իսկ իրավաբանական անձանց համար ավելի շատ:

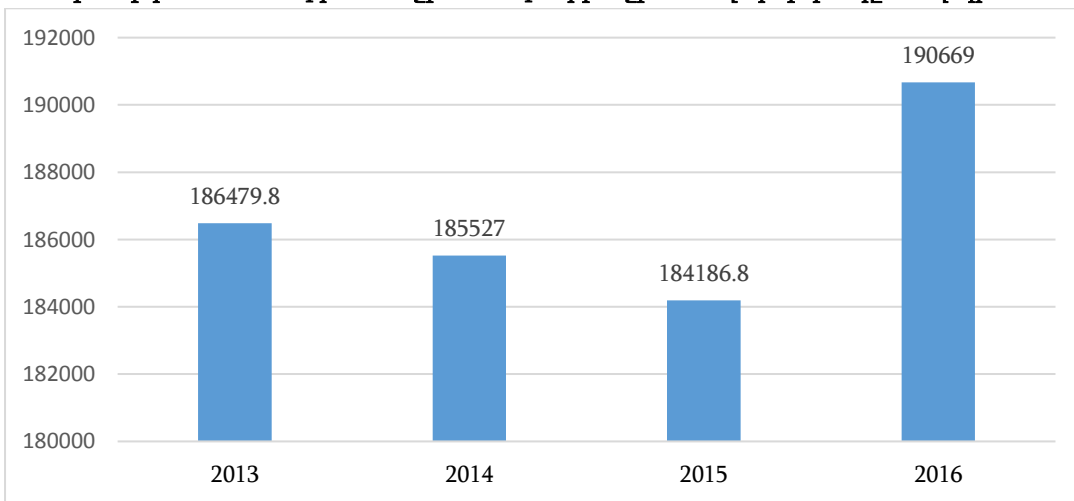
2.2 Սանմաքրման աշխատանքների համար հատկացվող ծախսերի վերլուծություն

Հարկ է փաստել, որ սանմաքրման աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ գործիքների ձեռքբերման ծախսերը ևս ներառված են աղբահանություն հողվածի մեջ: Ծախսերի նման արտացոլումը դժվարացնում է աղբահանության և սանմաքրման աշխատանքների իրականացման համար պահանջվող ծախսերի հստակ տարանջատումը: Սակայն դրանք տարբեր լիազորություններ են, և ծախսերի հստակ տարանջատումը հնարավորություն կտա հասկանալ կատարվող ծախսերի մեծությունն ու ստացվող արդյունքները: Ինչպես նաև գնահատել, թե ոլորտների կատարելության հասնելու համար ինչ միջոցներ են պահանջում:

Իսկ ահա սանմաքրման գծով աշխատող բանվորների և բրիգադիրների աշխատավարձը 2015թ. կազմել է 184 մլն 186 հազ ՀՀ դրամ:

2016թ. սանմաքրման աշխատանքների իրականացման համար տրված վճարները 190 մլն 669 հազ ՀՀ դրամ է կազմում:

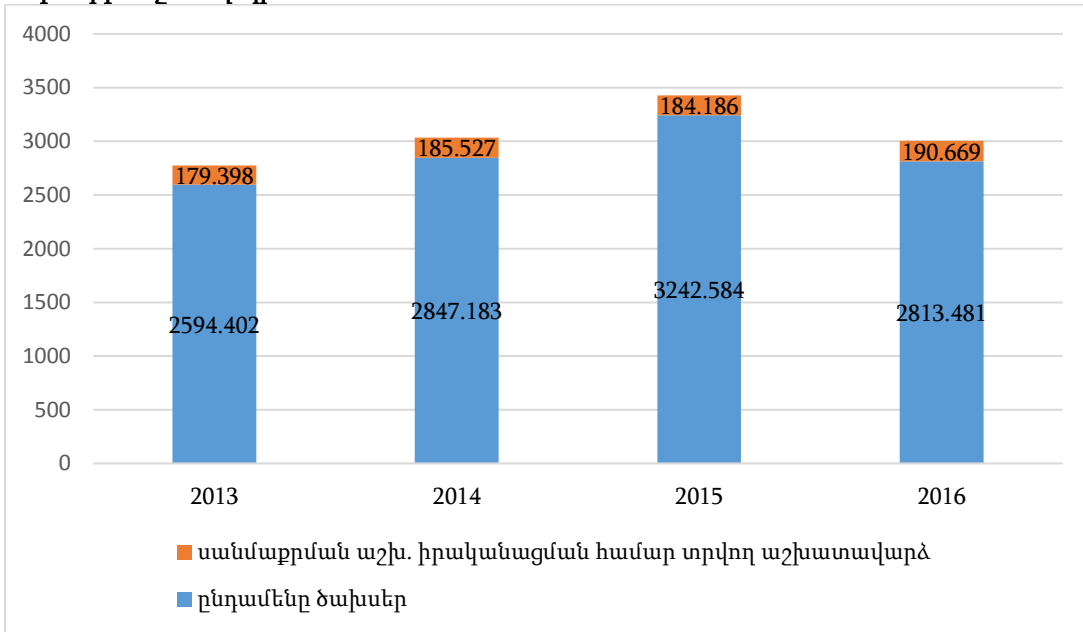
Գծապատկեր 2.5 Սանմաքրման աշխատանքների աշխատավարձի ֆոնդը /հազ. դրամ/

Ինչպես երևում է գծապատկեր 2.5-ից 2013-2015 թթ. ընթացքում աշխատավարձի ֆոնդը նվազել է, սակայն ի տարբերություն նախորդ տարիների 2016թ. այն ավելացել է 6 մլն դրամով: Ավելացումը պայմանավորված է աշխատողների թվի ավելացմամբ: Քանի որ այս ոլորտում ստեղծված արդյունքը պայմանավորված է աշխատողների թվաքանակի փոփոխությունով, կարող ենք ասել, որ այս քանակական փոփոխությունը դրական արդյունք է:

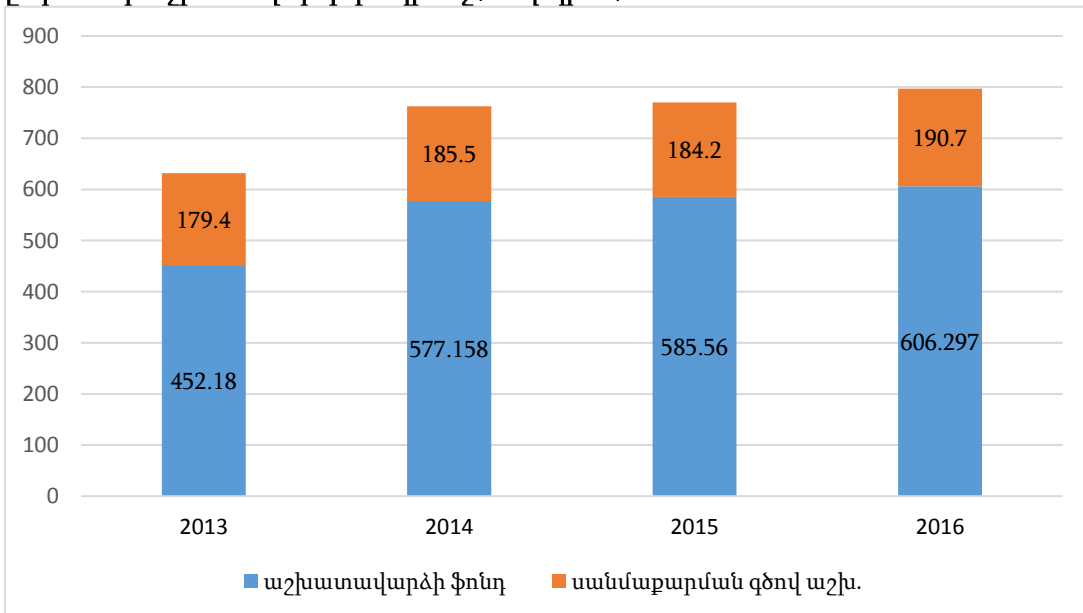
Դիտարկենք սանմաքրման գծով աշխատավարձերի ծախսը ընդհանուր ծախսերի մեջ:

Գծապատկեր 2.6 Սանմաքրման աշխատանքների համար տրվող աշխատավարձերի չափը՝ ընդհանուր ծախսերի մեջ /հազ. դրամ/

Ինչպես տեսնում ենք այն կազմում է համապատասխանաբար 6.5%, 6.1%, 5.3%, 6.3%, որը գրեթե կրկնակի անգամ մեծ մասնաբաժին է կազմում՝ համեմատած աղբահանությանը հատկացվող վճարների: Իսկ ընդհանուր աշխատավարձի ֆոնդի մեջ այն ըստ տարիների կազմում է համապատասխանաբար՝ 28%, 24%, 23.9%, 23.9%:

Գծապատկեր 2.7 Սանմաքրման աշխատանքների համար տրվող աշխատավարձերի չափը՝ ընդհանուր աշխատավարձի ֆոնդի մեջ /հազ. դրամ/

Ինչպես տեսնում ենք աշխատավարձերի ֆոնդի մեջ սանմաքրման աշխատանքների տեսակարար կշռի դինամիկ նվազել է, սակայն դա պայմանավորված է ընդհանուր աշխատավարձի ֆոնդի փոփոխմամբ:

Եզրակացություններ

1. Իրավական փաստաթղթերի ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ մի շարք նորմատիվներ, ինչպիսիք են աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքների իրականացման ժամային գրաֆիկը, հաճախականությունը, դեռատիզացիայի իրականացման հաճախականությունը, մեկ աղբամանից օգտվող բնակիչների թվաքանակը, գործող օրենսդրությամբ սահմանված չեն, այս հարցը թողնված է տեղական իշխանությունների հայեցողությանը՝ առանց հստակ մեթոդաբանության: Այս օրենսդրական բացը առիթ է հանդիսանում, որ համայնքային իշխանությունները չմշակեն աշխատանքների համակարգման նորմատիվներ:
2. Համադրելով Գյումրու քաղաքապետարանի կողմից տրամադրված տվյալները աղբամանների քանակի վերաբերյալ, ինչպես նաև Գյումրու բնակչության թվաքանակն ըստ պաշտոնական տվյալների՝ քաղաքում 1000 բնակչին ընկնող աղբամանների միջին քանակը 5.4 է, 1 աղբամանից օգտվող բնակիչների թիվը 186 է, իսկ աղբամանների խտությունը 1 ք.կմ. հաշվով կազմում է 1.9: Ըստ 10 տարածքների այս ցուցանիշի հաշվարկը վկայում է, որ տարբեր տարածքներում առկա են աղբամանների խտության քաղաքի միջին ցուցանիշից եական շեղումներ. ամենամեծ շեղումը նկատվում է Տեքստիլ, այնուհետև Կոմբինատ թաղամասերում:
3. Աղբահանության և սանիտարական մաքրման իրականացման մշակված սխեմա չկա: Աղբամանների խտությունը հիմնականում փոքր է տվյալ տարածքում բնակչության խտությունից, ինչը շրջակայքի աղտոտվածության պատճառ է հանդիսանում:
4. Աղբամանների լցվածության մակարդակի դիտարկումը ցույց է տվել, որ քաղաքի բոլոր տարածքների դիտարկման միջինացված ցուցանիշներով աղբամանները լիքը, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 38% դեպքերում, աղբամանները կիսադատարկ, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 17% դիտարկված դեպքերում: Սա խոսում է բնակչության մոտ աղբահանության մշակույթի ցածր մակարդակի մասին: Այսպես են կարծում նաև հարցված բնակիչների 74.9%-ը:
5. Քաղաքային աղբադաշտը բնակելի տարածքից բաժանված է ընդամենը մեկ փողոցով: Ըստ առողջապահության նախարարի հրամանում սահմանված նորմի քաղաքային աղբադաշտը ցանկապատով պետք է մեկուսացված լինի քաղաքից: Սակայն այս նորմը չի պահպանվում: Քաղաքային աղբադաշտում հողածածկման և հարթեցման աշխատանքներ չեն իրականացվում, ինչի արդյունքում այստեղ տեղի է ունենում աղբի ինքնայրում՝ հանգեցնելով շրջակա միջավայրի համար վտանգավոր իրավիճակի: Չցանկապատված լինելու արդյունքում առաջացած մեկ այլ խնդիր էլ այն է, որ այստեղ արածում են ընտանի եղջերավոր կենդանիներ, ինչը խիստ վտանգավոր է այդ կենդանիներից ստացված սննդամթերքն օգտագործողների համար:

6. Քաղաքի միջով հոսող գետակները անմխիթար վիճակում են գտնվում: Գետակները շարունակաբար աղտոտվում են բնակիչների կողմից, ու չեն մաքրվում: Հորդառաս անձրևների դեպքում աղբի կուտակումների պատճառով աղետային իրավիճակները անխուսափելի են:
7. Չնայած բնակիչների կեսից ավելին չի գոհացնում քաղաքի մաքրության ընդհանուր վիճակը՝ բնակիչների մոտավորապես 65.6%-ը նկատում է քաղաքի մաքրության հարցում տարվող աշխատանքների բարելավում:
8. Շենքերի բնակիչներին հուզում է նաև բակերի մաքրությունը: Մասնավորապես «շատ վատ» (18.1%) ու «վատ» (24.7%) գնահատականների տեսակարար կշիռը հիմք է՝ շենքերի բակերի մաքրության հարցում կոնկրետ քայլեր ձեռնարկելու համար: Կարևոր է հավելել, որ հարցվածների 81.9%-ի կարծիքով՝ շենքերի բակերի մաքրման համար անհրաժեշտ են բակային հավաքարարներ:
9. Բաց հարցերի օգնությամբ պարզվել է, որ բնակիչները ցանկանում են օգտվել կափարիչներով աղբամաններից: Որոշ հարցվածներ առաջարկել են անմիջապես տան դռներից կամ շենքի բակերից աղբատար մեքենաների միջոցով կենցաղային աղբը հավաքելու պրակտիկայի կիրառումը:
10. Աղբամանների հասանելիությունը ևս մտահոգում է բնակիչներին: Մասնավորապես Պոլիգոններ ու Երկաթգիծ տարածքային գոտիներում բնակիչների համապատասխանաբար 61.5%-ն ու 55.0%-ը ստիպված են հաղթահարելու 101 և ավելի մետր հեռավորություն՝ մոտակա աղբամաններին հասնելու համար: Ավելին, «Եթե Դուք լինեիք քաղաքի փողոցների մաքրության համար գլխավոր պատասխանատուն, առաջնահերթ ի՞նչ 3 քայլ կիրականացնեիք» հարցին տրված գերակա պատասխաններից մեկը քաղաքի տարբեր հատվածներում բավարար քանակի աղբամանների տեղադրումն է: Սակայն աղբամանների տեղադրումը վիճելի հարց է: Կան բնակիչներ, ովքեր բարձրացնում են մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրման հարցը, և կան բնակիչներ, ովքեր բարձրաձայնում են աղբամանները բնակելի տարածքներից հեռացնելու խնդիրը:
11. Գյումրիի բոլոր տարածքային գոտիներում բնակիչների առնվազն կեսի արձագանքը դրական է թափոնների տարբերակման գործընթացի վերաբերյալ, իսկ կենտրոնում՝ բացարձակ դրական: Տարբեր տարածքային գոտիների բնակիչների մեծ մասը նշել է, որ անհրաժեշտության դեպքում պատրաստ է տարբերակելու կենցաղային աղբը:
12. Հարցումների արդյունքում բացահայտվել է, որ բնակիչների ու տեղական իշխանությունների միջև վստահության վրա հիմնված փոխազդեցությունների համակարգը կայացած չէ: Քաղաքապետարան չդիմելու պատճառներից մեկը կառույցի հանդեպ վստահության ցածր մակարդակն է (32.0%): Քաղաքապետարան դիմել է հարցվածների ընդամենը 6.7%-ը: Ընդ որում՝ 6.7%-ից 5.2%-ը բավարարված չէ կառույցի հետ շփման արդյունքից:
13. Աղբահանության աշխատանքների իրականացման դիմաց հավաքագրվում է կրկնակի ավել վճար, քան ծախսվում է 1 բնակչի հաշվով: Եթե սրան գումարենք նաև

իրավաբանական անձանցից գանձվող վճարները, ինչը նվազագույնը 10 անգամ շատ է ֆիզիկական անձանցից գանձվող վճարից, կստացվի, որ աղբահանության աշխատանքների իրականացման համար կան բավարար միջոցներ, սակայն հավաքագրված միջոցներն ուղղվում են այլ ոլորտների աշխատանքների իրականացմանը՝ անտեսելով ոլորտային խնդիրների հրատապությունը:

Առաջարկներ

1. Բացահայտված վերոշարադրյալ խնդիրները վկայում են այն մասին, որ դրանք արդյունք են չկանոնակարգված գործունեության: Առաջարկվում է մշակել աղբահանության և սանամաքման աշխատանքների իրականացման սխեմա՝ բնապահպանության ոլորտի մասնագետների, փորձառու աշխատակիցների և ոլորտով հետաքրքրված քաղաքացիների մասնակցությամբ:

Աղբահանության աշխատանքների բարելավման վերաբերյալ

2. Մոնիտորինգի արդյունքները ցույց տվեցին, որ կան վայրեր¹², որտեղ աղբամանների քանակը ավելացնելու կարիք կա: Անհրաժեշտություն ենք տեսնում աղբահանության աշխատանքները կարգավորող՝ առաջիկայում մշակվելիք աղբահանության սխեմայում մշակել աղբամանների տեղադրման վայրի մեթոդաբանություն՝ հիմքում դնելով բնակիչների խտությունը թաղամասում, ռեստորանների և այլ օբյեկտների առկայությունը տվյալ տարածքում: Ավելացնել աղբամանների տեղադրման կետերի կամ մի կետում առկա աղբամանների քանակը այն փողոցներում, որոնցում աղբամանների շրջակայքում դիտարկված ամբողջ ընթացքում և աղբամաններն են եղել լցված, և աղբամանների շրջակայքը՝ կեղտոտ: Աղբամանները տեղադրելիս անհրաժեշտ է նաև պահպանել բնակելի տարածքներից որոշակի ստանդարտ հեռավորություն: Ելնելով միևնույն փողոցում տեղադրվող աղբամանների միջև սահմանված հեռավորության չափից և բնակչության հայտնած կարծիքից առաջարկում ենք 80-100 մ հեռավորություն պահպանել:
3. Աղբամանների շրջակայքում տիրող գարշահոտությունը վերացնելու նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել դեռատիզացիայի աշխատանքներ:
4. Աղբամանների շրջակայքում երեկոյան ժամերին մույթ է, ինչը խոչընդոտ է հանդիսանում երեկոյան ժամերին աղբը թափելուն: Անհրաժեշտ է աղբամանները տեղափոխել լուսավոր հենասյուների տակ կամ հենասյուներ ավելացնել:
5. Աղբահանության խնդիրների լուծման համար կարևոր ենք համարում աղբահանության ոլորտի բարելավմանն ուղղված նորարարական գաղափարների մրցույթի հայտարարումը և լավագույն գաղափարների իրականացումը:
6. Շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ մշակել Գյումրու աղբահանության ծառայության կազմակերպման նոր արդյունավետ մոդելի իրականացման պլան: Նոր մոդելի հիմքում կարող են դրվել Հայաստանում կամ արտերկրում կիրառվող լավագույն փորձը, մասնավորապես՝ փակ աղբամանների տեղադրում, աղբամանների ընդհատակյա տեղադրում, լցվածության մակարդակի էլեկտրոնային ցուցիչի տեղադրում, աղբի տարանջատման սկզբունքով աղբահանության իրականացում և այլն: Նոր մոդելի հիմքում պետք է ընկած լինեն գարշահոտության,

¹² Ա. Խաչատրյան, Մանուշյան, Սավոյան, Շինարարներ, Խաչատրյան/Երկաթգիծ/, Լիսինյան փողոցներ, ինչպես նաև այն տարածքներում, որտեղ ընդհանրապես աղբամաններ չկան, ինչի պատճառով հարակից տարածքը վերածվել է փոքրիկ աղբավայրի (Կ. Դեմիրճյան, Գերցեն, Մինաս Ավետիսյան փողոցներ, «58» և Մուշ թաղամաս տանող ճանապարհին)

աղբամանների տարածքում թափառող կենդանիների առկայության, քաղաքի էսթետիկ տեսքի և այլ խնդիրների լուծումները:

7. Աղտոտված գետակների մաքրման խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ ենք համարում ոլորտային փորձագետների, տնտեսագետների ներգրավմամբ իրականացնել քաղաքի բոլոր գետակների մաքրման աշխատանքների համար պահանջվող անհրաժեշտ ծախսերի նախահաշիվ: Հիմնվելով անհրաժեշտ բյուջեի վրա՝ շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ մշակել «Գյումրու գետակների մաքրման ռազմավարություն» և ծրագիր առաջարկ-պահանջով դիմել ՀՀ կառավարությանը՝ խնդրի լուծման համար սուբվենցիայի տրամադրման նպատակով: Անհրաժեշտ է նաև ֆինանսական այլ աղբյուրներից հայթայթել միջոցներ: Իրականացնել ուսուցողական աշխատանքներ բանվորների հետ՝ սահմանված նորմերի պահպանման վերաբերյալ: Քաղաքի աղբահանության ծառայության որակի բարելավման համար անհրաժեշտ է ապահովել այդ թեմայի հաճախակի լուսաբանումը տեղական, մարզային ու հանրապետական ՋԼՄ-ներում:
8. Հաշվի առնելով, որ աղբահանության ոլորտում առկա խնդիրների մի մասն էլ պայմանավորված է բնակիչների ունեցած անտարբեր վերաբերմունքով, անհրաժեշտ ենք համարում համայնքի բյուջեի կամ հայթայթված այլ միջոցների հաշվին իրականացնել իրազեկության բարձրացմանն ուղղված պարբերական միջոցառումներ ու ծրագրեր, այդ թվում՝ գովազդային վահանակների փակցում քաղաքի տարբեր վայրերում, սոցիալական գովազդների հեռարձակում տեղական հեռուստաընկերություններով և այլ հնարավոր միջոցներով:
9. Վերանայել համայնքի բյուջետային կառուցվածքը՝ հատկացնելով առավել մեծ միջոցներ աղբահանության ծառայության մատուցմանը: Մշակել ու կիրառել մեխանիզմներ քաղաքի տարբեր տարածքների մաքրության հարցում հավասարության սկզբունքի կիրառման ուղղությամբ, այդ թվում՝ աղբահանության պարբերականության հավասարեցման և սանիտարական մաքրման աշխատանքների իրականացումը նաև ոչ կենտրոնական փողոցներում:

Սանիտարական աշխատանքները բարելավելու վերաբերյալ

10. Փողոցները ավելի ու աշխատանքները շարունակվում են մինչև կեսօր, ինչը հակահիգիենիկ է: Առաջարկվում է աշխատանքներն ավարտել մինչև 08:00-ն, երբ քաղաքում կյանքը դեռ չի ակտիվացել: Անհրաժեշտ ենք համարում նաև սանմաքրման աշխատանքների իրականացման հաճախականության վերաբերյալ հստակ ժամանակացույցի սահմանումը:
11. Շենքերի բակերում սանմաքրման աշխատանքներ չեն իրականացվում, ինչը բնակչության դժգոհության առիթ է հանդիսանում: Մշակել ու իրականացնել քայլեր աշխատանքների իրականացման համար: Քննարկել բակային հավաքարարների ինստիտուտի կայացման հնարավորությունները:

Քաղաքային աղբադաշտը կարգաբերելու վերաբերյալ

12. Քաղաքային աղբավայրում աղբից գազեր են անջատվում, որոնց պատճառով արևի ճառագայթների ներքո աղբը սկսում է ինքնայրվել: Առաջարկում ենք ոլորտային մասնագետների ներգրավմամբ ուսումնասիրել աղբից բիոգազ ստացող կենտրոնի ստեղծման հնարավորությունները, որը կարող է լինել համայնքի սոցիալական բիզնես. այն մի կողմից կնպաստի մաքուր էկոլոգիական միջավայր ստեղծելուն, և մյուս կողմից էլ կավելացնի համայնքային բյուջեի եկամուտները:
13. Շինարարական աղբը թափելու համար աղբավայրի տարածք առանձնացնել քաղաքային աղբավայրում:

Որակի շարունակական վերահսկողության ապահովման վերաբերյալ

14. Քանի որ աղբահանության ոլորտում ծառայություն մատուցող մարմինը հանդիսանում է Գյումրու քաղաքապետարանը, որը մինևույն ժամանակ հանդիսանում է նաև վերահսկող մարմին, այստեղ առաջանում է հաշվետվողականության և հակակշիռների մեխանիզմի խնդիր, ինչի արդյունքում տուժում է մատուցվող ծառայության որակը: Առաջարկվում է ստեղծել մեկ այլ վերահսկող մարմին՝ կազմված բնապահպանական ոլորտի ՀԿ ներկայացուցիչներից, ավագանու անդամներից և ոլորտով հետաքրքրված այլ շահագրգիռ անձանցից:
15. Անհրաժեշտ է կազմակերպել հանրային քննարկումներ հասարակության լայն շերտերի հետ՝ տարածքի աղտոտման համար տուգանքների նշանակման հնարավոր գործընթացի շուրջ:

Բացի 6-րդ և 9-րդ առաջարկներից մյուսներն ընդունվել են Գյումրու քաղաքապետարանի կողմից: Դրանք կիրականացվեն առաջիկա հինգ տարիների ընթացքում:

Վերջաբան

Սույն աշխատանքն ուղղված է Գյումրի քաղաքում համայնքապետարանի կողմից աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում մատուցվող ծառայությունների որակի ուսումնասիրությանը, ոլորտում առկա խնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծմանն ուղղված առաջարկների մշակմանը: Այս նպատակով իրականացվել են մոնիտորինգային աշխատանքներ, սոցիալոգումներ և հատկացվող ֆինանսական միջոցների դինամիկայի և ստացվող արդյունքների կապի ուսումնասիրություն: Մոնիտորինգի ընթացքում դիտարկվել են 750 աղբամաններից 450-ը: Չեն դիտարկվել մուտքի համար հատուկ թույլտվություն պահանջող տարածքներում՝ ռազմաբազաներ, որոշ հիվանդանոցների տարածքներ: Դիտարկման ժամանակ ստուգվել են փողոցներում աղբամանների քանակը, աղբամանների լցվածության աստիճանը օրվա տարբեր ժամերին, աղբամանների շրջակայքի մաքրությունը՝ կախված աղբամանի լցվածության աստիճանից, քաղաքում ընդհանուր օգտագործման տարածքների մաքրումը աղբից, փոշուց, և դրանց ջրում-լվացումը:

Դիտարկվել են աղբահանություն և սանիտարական մաքրման անմիջապես իրականացնող աշխատակազմի արտահագուստի առկայությունը: Դիտարկումներ են իրականացվել քաղաքային աղբադաշտում ստուգելու համար դրա համապատասխանությունը օրենքով սահմանված նորմերին:

Մոնիտորինգի ընթացքում բացահայտվել է, որ աղբամանների քանակը, ըստ տարբեր տարածքների, չի բխում բնակչության խտությունից: Դիտարկված 410 աղբամաններից 56-ը օգտագործման պիտանի չեն: Մնացածը գտնվում են «լավ» կամ «նորմալ» վիճակում:

Ամփոփված արդյունքները ցույց են տալիս, որ քաղաքի բոլոր տարածքների դիտարկման միջինացված ցուցանիշներն ունեն հետևյալ պատկերը. աղբամաններն ու շրջակայքը մաքուր են եղել ընդհանուր դիտարկված աղբամանների 45%-ում, աղբամանները լիքը, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 38% դեպքերում, աղբամանները կիսադատարկ, իսկ շրջակայքը մաքուր չի եղել 17 % դիտարկված դեպքերում:

Մոնիտորինգի արդյունքները վկայում են, որ դիտարկված 8 տարածքներում աղբամանները մաքրվում են ամենօրյա հաճախականությամբ, մեկ տարածքում՝ Կենտրոնում, օրական 2 անգամ, իսկ մեկում՝ Կոմբինատում՝ 2 օրը մեկ անգամ:

Դիտարկված 169 փողոցներից մաքրվում են 41-ը, կամ դիտարկված փողոցների 24%, որոնք բոլորը կենտրոնական փողոցներն են: Ոչ կենտրոնական փողոցներում սանիտարական մաքրման աշխատանքներ չեն իրականացվում:

Հարցվածների կեսից ավելին՝ 67.2%-ին չի բավարարում քաղաքի մաքրության այժմյան վիճակը, լիովին բավարարում է 7.6%-ին, իսկ ավելի շուտ բավարարում է 25.3%-ին: Ընդ որում՝ բնակիչների ընկալմամբ՝ տեղական իշխանությունների կողմից ցուցաբերվում է տարբերակված մոտեցում քաղաքի տարբեր հատվածների՝ մասնավորապես կենտրոնական ու ոչ կենտրոնական փողոցների հանդեպ: Եթե կենտրոնական փողոցների առումով գնահատականները համեմատաբար դրական են, ապա ոչ կենտրոնական փողոցների դեպքում գերակա են բացասական

գնահատականները: Բնակիչների ընկալումները բացասական են նաև քաղաքի գետակների, դրանց ափամերձ տարածքների մաքրության կտրվածքով: Հարցվածների 42.0%-ը գնահատում է դրանց վիճակը շատ վատ, իսկ վատ՝ 15.0%-ը:

Բացահայտված խնդիրներից ելնելով մշակվել են ոլորտի բարելավման առաջարկներ, որոնք ներկայացվել են Գյումրու քաղաքապետին՝ քաղաքի զարգացման 2017-2021 թթ. հնգամյա ծրագրում ներառելու նպատակով:

Հավելված 1. Աղբահանության ոլորտի օրենսդրություն և իրավական ակտեր

- 1 [«Աղբահանության և սանմաքրման մասին» ՀՀ օրենք](#)
- 2 [ՀՀ Առողջապահության նախարարի 02. 02. 2010թ. թիվ 2.1.7. 002 09 հրաման](#)
- 3 [«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք](#)
- 4 [«ՏԻՄ-ի մասին» ՀՀ օրենք](#)
- 5 [«Տեղական տուրքերի և վճարների մասին» ՀՀ օրենք](#)
- 6 [«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձարկման մասին» ՀՀ օրենք](#)

Հավելված 2. Քաղաքի տարածքային բաժանում

Հավելված 3. Մոնիտորինգի ուղեցույց

Գործընթաց

Թաղամասում, փողոցում աղբահանության ծառայության առկայություն

Մանիտարական մաքրման ծառայության առկայություն

Քանակական

Փողոցներում, այգիներում, պուրակներում, կայարաններում, շուկաներում, տոնավաճառներում, ստորգետնյա անցումներում, հրապարակներում, տեղադրվում են աղբամաններ, որոնք ունեն ոչ ավելի, քան 100 լ տարողություն:

Փողոցներում աղբամանների միջև ապահովվում է ոչ ավելի, քան 70 մ հեռավորություն:

Պուրակներում, զբոսայգիներում աղբանոթների քանակությունը որոշվում է 800 մ² մակերեսին 1 աղբանոթի հաշվարկով:

Գլխավոր զբոսուղիներում, աղբամանների միջև հեռավորությունը ընդունվում է 40 մ-ից ոչ ավելի:

Սպառման թափոնների պոլիգոնը ունենում է տնտեսակենցաղային գոտի, կոնտեյներների և աղբատար փոխադրամիջոցների լվացման հարթակ ու սարքավորումներ, տեխնիկական ջրի պահուստային տարողություն:

Տնտեսակենցաղային գոտում տեղակայվում են աշխատող անձնակազմի վարչակենցաղային շենքերը իրենց սանիտարակենցաղային շենքերով (հանդերձարան, ցնցուղարան, աննդի ընդունման շենք):

Սպառման թափոնների պոլիգոնի տարածքը շրջապատից մեկուսացվում է ցանկապատով:

Աղբատար փոխադրամիջոցների թափքերը և անվաղողերը լվացվում և ախտահանվում են յուրաքանչյուր անգամ սպառման թափոնները թափելուց հետո:

Սպառման թափոնների պոլիգոնում թափոնները չեն այրում:

Որակական

Սպառման թափոնները փոխադրում են աղբատար փոխադրամիջոցներով, որոնց կառուցվածքը բացառում է (փակ թափքերով) շրջակա միջավայրի աղտոտումը: Աղբատար փոխադրամիջոցները հեշտությամբ նույնականացվում և պարունակում են աղբահանության ընկերության հասցեն կամ անվանումը կամ ծածկագիրը:

Աղբատար փոխադրամիջոցի կառուցվածքը ապահովում է աղբի խտացումը, ունենում է աղբաջրերը հավաքող համակարգ, կողքից կամ հետնամասում կոնտեյներները բեռնող հիդրավլիկ սարք և/կամ կոնտեյներները լվանալու համակարգ:

Աղբատար փոխադրամիջոցների թափքերը ախտահանվում են աղբաթափման վայրում՝ աղբահանությունը իրականացնող կազմակերպության կողմից

Աշխատակիցներն ապահովվում են աշխատանքային արտահագուստի 2-ական լրակազմով, ըստ աշխատանքի բնույթի անձնական պաշտպանիչ միջոցներով՝ դիմակով, ռետինե ձեռնոցներով, գոգնոցով, երկարաձիթ կոշիկներով, ունիվերսալ դիմակներով կամ հակազագով, անձնական հիգիենայի պարագաներով՝ հեղուկ օձառ, ձեռքերի ախտահանիչ լուծույթներ, անհատական սրբիչ:

Ստուգվում է նաև շինարարական աղբի առկայությունը:

Ժամանակային

Գյումրիում աղբահանությունը իրականացվում է օրական առնվազն մեկ անգամ:

Ինչ հաճախականությամբ են իրականացվում փողոցների մաքրման աշխատանքները:

Արժեքային

Կոմունալ ծառայությունների ծախսեր

Աղբամանների և այլ անհրաժեշտ գույքի ձեռքբերման ու պահպանման ծախսեր

Մեքենա-սարքավորումների ձեռքբերման ծախսեր

Տրանսպորտային նյութերի ծախսեր

Աղբահանության ոլորտի ծառայությունների ծախսեր

Մեկ փողոցի սանիտարական մաքրման միջին ծախսեր

Մեկ աղբամանի մաքրման աշխատանքների կազմակերպման ծախսեր

Հավելված 4. Դիտարկման ուղեցույց

Քայլ 1: Աղբահանության ոլորտում մոնիտորինգ իրականացնելու համար անհրաժեշտ է նախ ստուգել, թե նշված փողոցում կան աղբարկղեր թե ոչ: Եթե չկան, ապա անցնել հաջորդ փողոց, եթե կան՝ շարունակել:

Քայլ 2. Դիտարկել, թե քանի կետում են տեղադրված աղբարկղեր, և մի կետում քանի աղբարկղ կա:

Քայլ 3. Վերջիններիս տեղակայման դիրքը նշել քարտեզի վրա:

Քայլ 4. Նշել, թե յուրաքանչյուր տարածքում քանի աղբարկղ է տեղադրված իրար կողք:

Քայլ 5: Օրական երկու անգամ՝ առավոտյան ժամը 9:00-ին և երեկոյան ժամը 21:00-ին ստուգել դիտարկված աղբամանների լցվածության մակարդակը:

Քայլ 6: Մոնիտորինգի ենթակա փողոցում ֆիքսել ժամը, թե երբ է ավտոմեքենան մոտենում աղբամանին:

Քայլ 7. Դիտարկել աղբահավաք բանվորների հագուստը /արտահագուստ կրում են թե ոչ/, աղբի տեղավորումը աղբամաններում՝ աղբը և պլաստիկ շշերը մի մեքենայի նույն հատվածում են լցնում, թե տարբեր մեքենաների կամ մի մեքենայի մեջ՝ տարանջատված հատվածներում:

Քայլ 8: Հավաքարարների աշխատանքներին վերաբերող մոնիտորինգի ենթակա չափանիշները ստուգելու համար անհրաժեշտ է առավոտյան ժամը 05:30-09:00-ի միջակայքում լինել փողոցում: Դիտարկել հավաքարարների հագուստը, և թե տվյալ փողոցը ջրվում է թե ոչ:

Հավելված 5. Դիտարկման ձևաթուղթ

Մոնիտորինգ իրականացնողի անուն՝

Օրը՝

Ժամը՝

1	Փողոցի անուն		
2	Փողոցի տեսակը (լրացվում է մեր կողմից)		
Գործընթացային			
	Աղբամանների առկայություն	Այո	Ոչ
	Պլաստիկ շէրի աղբամանների առկայություն (նշել շրջանակի մեջ)	այո	ոչ
Քանակական չափանիշներ			
3	Փողոցում քանի կետում է աղբաման տեղադրված, նշել քանակը		
4	Մի կետում քանի աղբաման է տեղադրված /եթե տարբեր կետերում քանակները տարբեր են, ըստ կետերի նշեք քանակները/	1.	2.
		3.	
5	Աղբաման տեղադրված կետերի միջև մոտավոր հեռավորությունը (հաշվարկել ոտնաքայլերով)		
Որակական չափանիշներ			
7	Աղբամանի վիճակ (նշել շրջանակի մեջ)		Լավ Նորմալ Օգտագործման պիտանի չէ
8	Աղբամանի վիճակը (նշել շրջանակի մեջ)	Աղբը լցվում է աղբամանի մեջ, աղբամանի շրջակայքը մաքուր է: Եվ աղբամանը, և՛ շրջակայքը կեղտոտ է: Աղբամանը դատարկ է, աղբը թափվում է շրջակայքում:	
9	Պլաստիկ շէրը և աղբը լցվում են միևնույն մեքենայի մեջ (նշել շրջանակի մեջ)	Այո	Ոչ
10	Աղբահավաք բանվորները արտահագուստով են իրականացնում աշխատանքները (նշել շրջանակի մեջ)	Այո	Ոչ
11	Փողոցը մաքրվում է փոշուց, տերևակույտերից և նման այլ աղբից (նշել շրջանակի մեջ)	Այո	Ոչ
12	Փողոցը ջրվում է (նշել շրջանակի մեջ)	Այո	Ոչ
13	Փողոցները մաքրող հավաքարարներն ունեն (նշել շրջանակի մեջ)	1. Արտահագուստ	

		2. դիմակ
14	Փողոցում առկա է շինարարական աղբ	Այո Ոչ
Ժամանակային չափանիշներ		
15	Հավաքարարների կողմից քանի օրը մեկ է մաքրվում փողոցը:	1. Օրական 2 անգամ 2. Ամեն օր 3. Շաբաթական 3 անգամ 4. Այլ (նշել) _____
16	Փողոցից աղբը հեռացնելու հաճախականությունը	1. Օրական 2 անգամ 2. Ամեն օր 3. Շաբաթական 3 անգամ 4. Այլ (նշել) _____

Քաղաքային աղբավայրի այցելության մոնիտորինգային խմբի դիտարկման հարցեր

Սպառման թափոնների պոլիգոնը ունի կոնտեյներների և աղբատար փոխադրամիջոցների լվացման հարթակ ու սարքավորումներ	Այո	Ոչ
Սպառման թափոնների պոլիգոնի տարածքը շրջապատից մեկուսացված է ցանկապատով	Այո	Ոչ
Աղբատար փոխադրամիջոցների թափքերը և անվաղողերը լվացվում և ախտահանվում են յուրաքանչյուր անգամ սպառման թափոնները թափելուց հետո	Այո	Ոչ
Սպառման թափոնների պոլիգոնում թափոնները այրում են	Այո	Ոչ

Հավելված 6. Հարցման հարցաթերթիկ

Հարցազրույցի ամսաթիվ	Հարցազրույցի սկիզբ	Հարցազրույցի ավարտ	Հարցազրուցավարի կողմ
--/--/----	:	:	

ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԻԿ № _____

Բարև Ձեզ: Ես _____ եմ: Ներկայացնում եմ «Կոմպաս» գիտահետազոտական, կրթական ու խորհրդատվական կենտրոնը, որն ուսումնասիրում է Գյումրի քաղաքում աղբահանության ու սանիտարական մաքրման և լուսավորության խնդիրները, ինչպես նաև դրանց լուծման հնարավոր ուղիները: Հարցումն իրականացվում է «Մասնակցային մոնիտորինգ` հանուն որակյալ կոմունալ ծառայությունների Գյումրիում» ծրագրի շրջանակներում, որը ֆինանսավորվում է ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից` «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն` հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ակնկալում ենք Ձեր անկեղծ պատասխանները, դիտողություններն ու առաջարկությունները: Հետազոտությունն անանուն է: Ձեր կողմից տրամադրված տեղեկատվությունն օգտագործվելու է միայն ընդհանրացված ձևով: Խնդրում ենք մասնակցել հարցազրույցին, որը կտևի 20-ից 25 րոպե:

ԲԱԾԻՆ Ա. ՔԱՂԱՔԻ ԱՂԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՔՐՄԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄՍՏՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ Այժմ պետք է Ձեզ ուղղեմ մի քանի հարց` վերաբերող քաղաքի մաքրությանն ու այդ ուղղությամբ տարվող աշխատանքների որակին:

Q1. Մոտավորապես քանի՞ տարի էք բնակվում Գյումրիում: [ՆՇԵԼ ԹՎԵՐՈՎ]
 __ 99.ԴՊ

Q2. Վերջին 12 ամսվա ընթացքում հեռուստատեսությամբ, թերթերում կամ համացանցում հանդիպել էք Գյումրիում աղբահանությանը (բնակավայրում գոյացող աղբի հավաքում, պահում, փոխադրում և տեղադրում աղբավայրում) վերաբերող որևէ նյութի: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]
 1.Այո
 2.Ոչ
 99.ԴՊ

Q3. Այլ սոցիալական հիմնախնդիրների համեմատ (ինչպիսիք են գործազրկությունը, ապրուստի համար գումարների հայթայթումը և այլն) որքանո՞վ է Ձեզ համար կարևոր մաքուր քաղաք ունենալը: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]
 1.Չափազանց կարևոր է
 2.Կարևոր է
 3.Կարևոր չէ
 4.Ընդհանրապես կարևոր չէ
 99.ԴՊ

Q4. Ասացե՞ք խնդրեմ, որքանո՞վ է Ձեզ բավարարում Գյումրի քաղաքի մաքրության այժմյան վիճակը: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]
 1.Լիովին բավարարում է
 2.Ավելի շուտ բավարարում է
 3.Ավելի շուտ չի բավարարում
 4.Ընդհանրապես չի բավարարում
 99.ԴՊ

Q5. Ձեր դիտարկումների համաձայն` գնահատե՞ք Գյումրիի առանձին տարածքների մաքրությունը աղբից, սերնակույտերից, փոշուց և այլն: [ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՏՈՂՈՒՄ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

Գնահատական	Գերազանց	Լավ	Միջին	Վատ	Շատ վատ	ԴՊ
Տարածքի տեսակ						
1.Կենտրոնական փողոցներ	5	4	3	2	1	99

2.Ոչ կենտրոնական փողոցներ	5	4	3	2	1	99
3.Այգիներ, պուրակներ, հրապարակներ	5	4	3	2	1	99
4.Մայթեր, գետնանցումներ, կամուրջներ	5	4	3	2	1	99
5.Շենքերի բակեր	5	4	3	2	1	99
6.Գետակներ, գետակների ափամերձ	5	4	3	2	1	99

Q6. Ասացեք խնդրեմ, վերջին 7 օրվա ընթացքում Գյումրիի փողոցները ջրցան մեքենաներով՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Ընդհանրապես չեն լվացվել
 - 2.Լվացվել են միայն 1 անգամ
 - 3.Լվացվել են գրեթե ամեն օր
 - 4.Լվացվել են ամեն օր
- 99.ԴՊ

Q7. Վերջին 7 օրվա ընթացքում հավաքարարների կողմից՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

Գնահատական	Ընդհանրապես չեն մաքրվել	Մաքրվել են միայն 1 անգամ	Մաքրվել են գրեթե ամեն օր	Մաքրվել են ամեն օր	ԴՊ
1.Կենտրոնական փողոցները	1	2	3	4	99
2.Ոչ կենտրոնական	1	2	3	4	99

Q8. Ընդհանուր առմամբ, փողոցներում հավաքարարների կատարած աշխատանքից՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Լիովին բավարարված եք
 - 2.Ավելի շուտ բավարարված եք
 - 3.Ավելի շուտ բավարարված չեք
 - 4.Ընդհանրապես բավարարված չեք
- 99.ԴՊ

Q9. Վերջին 12 ամսվա ընթացքում Գյումրիի փողոցների, զբոսայգիների և այլ տարածքների մաքրման աշխատանքները՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Էապես բարելավվել են
 - 2.Փոքր-ինչ բարելավվել են
 - 3.Մնացել են անփոփոխ
 - 4.Փոքր-ինչ վատթարացել են
 - 5.Էապես վատթարացել են
- 99.ԴՊ

Q10. Վերջին 6 ամսվա ընթացքում Դուք կամ Ձեր ընտանիքի անդամները ադրից ազատվելու համար հիմնականում ո՞ր միջոցներն եք կիրառել: [ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ ՉԸՆԹԵՐՑԵԼ ԵՎ ՆՇԵԼ ԲՈԼՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ]

- 1.Այրում
- 2.Վերաօգտագործում
- 3.Նետում տան մոտակա աղբամանում
- 4.Նետում տնից հեռու աղբամանում
- 5.Նետում ցանկացած պատահական վայրում
6. Հանձնում մոտակա գետակի հոսքին
- 7.Հողածածկում
- 8.Այլ՝ _____

Q11. Ձեր տնից/չենից մոտավորապես քանի՞ մետր հեռավորության վրա են գտնվում մոտակա աղբամանները: [ՆՇԵԼ ԹՎԵՐՈՎ]

Q12. Ձեր տան/շենքի մոտակայքում տեղադրված է պլաստիկ շշերի համար նախատեսված աղբաման: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Այո [ԱՆՑՆԵԼ ՀԱՐՑ Q14]
 - 2.Ոչ [ԱՆՑՆԵԼ ՀԱՐՑ Q13]
- 99.ԴՊ

Q13. Կցանկանայի՞ք՝ տան/շենքի մոտակա տարածքում տեղադրվե՞ր պլաստիկ շշերի համար նախատեսված աղբաման: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Այո
 - 2.Ոչ
- 99.ԴՊ

Q14. Վերջին 7 օրվա ընթացքում տան/շենքի մոտակա աղբամաններից աղբը համապատասխան մեքենայով՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Ընդհանրապես չի հեռացվել
 - 2.Հեռացվել է 1 անգամ
 - 3.Հեռացվել է գրեթե ամեն օր
 - 4.Հեռացվել է ամեն օր
- 99.ԴՊ

Q15. [Ցույց տալ ՔԱՐՏ 1-ը] Բնակիչները հաճախ նետում են աղբը ոչ թե անմիջապես աղբամանի մեջ, այլ աղբամանի շուրջը շուրջ, որովհետև [ՆՇԵԼ ԲՈՒՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ]

- 1.Մոտակա տարածքում թափառում են անապաստան շներ:
 - 2.Մոտակա տարածքում տիրում է գարշահոտություն:
 - 3.Աղբամանները գտնվում են վատ սանիտարահիգիենիկ վիճակում:
 - 4.Աղբամաններն ամբողջովին լցված են:
 - 5.Քաղաքի բնակիչների մի մասն ունի մշակույթի ցածր մակարդակ:
 - 6.Այլ՝ _____
- 99.ԴՊ

Q16. [Ցույց տալ ՔԱՐՏ 2-ը] Ստորև բերված յուրաքանչյուր պնդման համար ընտրեք «համաձայն եմ», «համաձայն չեմ» կամ «ղծվարանում եմ պատասխանել» տարբերակներից մեկը: [ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՏՈՂՈՒՄ ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

Գնահատական	համաձայն եմ	համաձայն չեմ	ԴՊ
1.Մարդիկ նետում են աղբը փողոցում, գետակի մեջ, քանի որ մոտակայքում բացակայում է աղբամանը:	1	2	99
2.Տեղական իշխանությունները համապատասխան քայլեր են ձեռնարկում՝ յուժեղու համար աղբի հիմնախնդիրը քաղաքում:	1	2	99
3.Բազմաբնակարանային շենքերի բակերի մաքրման համար անհրաժեշտ են բակային հավաքարարներ:	1	2	99

Q17. Վերջին տարիներին Գյումրիի ո՞ր տարածքներն են վերածվել կամ հնարավոր է շատ շուտով վերածվեն յուրօրինակ «աղբանոցի»: [ՆՈՒՅՆՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐԻ ԱՌՆԵԼ ՀԱՐՑՎՈՂԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ]

1.
2.

Q18. Ինչպես գիտեք, Գյումրիում աղբահանության ծառայության դիմաց գանձվող վճարը ըստ հասցեում հաշվառում ունեցող յուրաքանչյուր բնակչի հաշվարկով ամսական կազմում է 100 (մեկ հարյուր) ՀՀ դրամ: Այդ գումարը Ձեզ կամ Ձեր ընտանիքի համար [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Լիովին հարմար է
 - 2.Ավելի շուտ հարմար է
 - 3.Ավելի շուտ հարմար չէ
 - 4.Ընդհանրապես հարմար չէ
- 98.ՀՊ
99.ԴՊ

Q19. Վերջին 6 ամսվա աղբահանության վճարը` [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Մուծել եք և այժմ չունեք պարտք
 - 2.Դեռևս չեք մուծել և ունեք պարտք
- 98.ՀՊ
99.ԴՊ

Q20. Գյումրի քաղաքի տարածքում (այդ թվում Ձեր փողոցում) առավել որակյալ աղբահանություն իրականացնելու դեպքում 1 անձի համար առավելագույնը ամսական որքա՞ն գումար եք պատրաստ վճարել: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

_____ ՀՀ դրամ 99.ԴՊ

Q21. Գյումրիում աղբահանության հարցում տեղական իշխանությունները` [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Իրականացնում են ավելին, քան թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները:
 - 2.Իրականացնում են այնչափ, որչափ թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները:
 - 3.Իրականացնում են ավելի քիչ չափով, քան թույլ են տալիս բնակիչներից հավաքագրված դրամական միջոցները:
- 99.ԴՊ

Q22. Վերջին 12 ամսվա ընթացքում Ձեր բնակության փողոցի աղբահանության ու սանիտարական մաքրման հարցով [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Դիմել եք քաղաքապետարան
 - 2.Չեք դիմել քաղաքապետարան [ԱՆՑՆԵԼ ՀԱՐՑ 24]
- 98.ՀՊ

Q23. Դիմումի արդյունքից` [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Բավարարված եք
 - 2.Ավելի շուտ բավարարված եք
 - 3.Ավելի շուտ բավարարված չեք
 - 4.Ընդհանրապես բավարարված չեք
- 99.ԴՊ

Q24. Քաղաքապետարան չդիմելը պայմանավորված է` [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Մեփական ուժերով խնդիրը լուծելու նախընտրությամբ:
 - 2.Կառույցի հանդեպ վստահության ցածր մակարդակով:
 - 3.Աղբահանության խնդրի բացակայությամբ:
 - 4.Այլ` _____:
- 98.ՀՊ
99.ԴՊ

Q25. [Յույց տալ ՔԱՐՏ 3-ը] **Եթե Դուք լինեիք քաղաքի փողոցների մաքրության համար գլխավոր պատասխանատուն, առաջնահերթ ի՞նչ 3 քայլ կիրականացնեիք՝** [ՆՇԵԼ 3 ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ ԸՍՏ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅԱՆ 1-ը՝ ամենակարևոր, 3-ը՝ պակաս կարևոր]

- 1.Կբարձրացնեի բնակչության ընդհանուր բնապահպանական իրազեկվածությունը:
- 2.Հաճախակի կկազմակերպեի համայնքային շաբաթօրյակներ:
- 3.Աղբամանների մոտակայքում կտեղադրեի տեսախցիկներ, նախազգուշացնող պաստառներ:
- 4.Կապահովեի բավարար քանակի աղբամանների տեղադրումը քաղաքի տարբեր հատվածներում:
- 5.Աղբամաններից աղբի տեղափոխման համար կսահմանեի կոնկրետ ժամանակացույց:
- 6.Քաղաքի մի շարք վայրերում կհանձնարարեի աղբահեռացման աշխատանքների իրականացում:
- 7.Հարկ եղած դեպքում կկիրառեի օրենքով սահմանված դրամական տուգանքները:
- 8.Այլ_____:

Q30.1.	1. _	Q30.2.	2. _	Q30.3.	3. _
--------	------	--------	------	--------	------

Q26. Բազմաթիվ երկրներում աղբի առանձին տեսակների համար օգտագործվում են տարբեր տարաներ: Օրինակ՝ մոխրագույն տարայում թղթի թափոն է, դեղինում՝ մետաղից կամ պլաստմասե իրեր և այլն: Թափոնների տարանջատումը ենթադրում է դրանց հետագա վերամշակում: Ձեր վերաբերմունքը աղբի այդպիսի տարանջատմանը: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Դրական
- 2.Ավելի շուտ դրական
- 3.Ավելի շուտ բացասական
- 4.Միայն բացասական
- 99.ԴՊ

Q27. Անհրաժեշտության դեպքում պատրա՞ստ եք տարբերակել տանը գոյացած աղբը (սննդի, թղթի, մետաղի և այլն): [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Այո
- 2.Ոչ
- 99.ԴՊ

Q28. Քաղաքի աղբահանության վերաբերյալ ի՞նչ հավելյալ տեղեկատվություն կցանկանայիք հայտնել: [ՆՈՒՅՆՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐԻ ԱՌՆԵԼ ՀԱՐՑՎՈՂԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ]

--

ԲԱԺԻՆ Գ. ՍՈՑԻԱԼ-ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Q38. Տարիք՝ [ՆՇԵԼ ԹՎԵՐՈՎ]

--

Q39. Մեռ՝

- 1.Արական
- 2.Իգական

Q40. Կրթական մակարդակը, գիտական աստիճանը՝ [ՆՇԵԼ ՎԵՐՋԻՆ ԱՎԱՐՏԱԾ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ]

- 1.Չունի տարրական կրթություն
- 2.Տարրական կրթություն
- 3.Հիմնական կրթություն
- 4.Միջնակարգ կրթություն
- 5.Նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/
- 6.Միջին մասնագիտական

- 7.Բարձրագույն մասնագիտական (բակալավր, դիպլոմավորված մասնագետ, մագիստրոս)
- 8.Հետբուհական մասնագիտական (հետագոտող, ասպիրանտուրան ավարտած, սակայն թեզ չպաշտպանած)
- 9.Գիտության թեկնածու
- 10.Գիտության դոկտոր
- 98.ՀՊ

Q41. Հիմնական սոցիալական կարգավիճակը՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Ղեկավար (պետական հատված)
- 2.Ծառայող մասնագետ (պետական հատված)
- 3.Սպասարկող անձնակազմի ներկայացուցիչ (պետական հատված)
- 4.Ղեկավար/մենեջեր (մասնավոր հատված)
- 5.Ծառայող մասնագետ (մասնավոր հատված)
- 6.Սպասարկող անձնակազմի ներկայացուցիչ (մասնավոր հատված)
- 7.Ուսանող
- 8.Տնային տնտեսություն վարող
- 9.Ինքնազբաղված
- 10.Հաշմանդամ
- 11.Գործազուրկ
- 12.Թոշակառու
- 13.Այլ՝ _____
- 98.ՀՊ

Q42. Խնդրում եմ նշեք, թե ՀՀ դրամով որքան են կազմում Ձեր ընտանիքի միջին ամսական եկամուտները՝ ներառյալ թոշակները, արտասահմանից ուղարկված գումարը և այլն: [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Մինչև 50.000
- 2.50.001-100.000
- 3.100.001-150.000
- 4.150.001-200.000
- 5.200.001-300.000
- 6.300.001-400.000
- 7.400.001-500.000
- 8.500.001 և ավել
- 9.0
- 98.ՀՊ
- 99.ԴՊ

Q43. Ձեր ապագան տեսնում եք՝ [ՆՇԵԼ 1 ՊԱՏԱՍԽԱՆ]

- 1.Գյուրբիում
- 2.Գյուրբիից դուրս
- 99.ԴՊ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

Քարտեր

ՔԱՐՏ 1

Բնակիչները հաճախ նետում են աղբը ոչ թե անմիջապես աղբամանի մեջ, այլ աղբամանի շուրջըլորը, որովհետև

1. մոտակա տարածքում թափառում են անապաստան շներ:
2. մոտակա տարածքում տիրում է գարշահոտություն:
3. աղբամանները գտնվում են վատ սանիտարահիգիենիկ վիճակում:
4. աղբամաններն ամբողջովին լցված են:
5. քաղաքի բնակիչների մի մասն ունի մշակույթի ցածր մակարդակ:
6. այլ_____:

ՔԱՐՏ 2

Ստորև բերված յուրաքանչյուր պնդման համար ընտրեք «համաձայն եմ», «համաձայն չեմ» կամ «դժվարանում եմ պատասխանել» տարբերակներից մեկը:

Գնահատական	համաձայն եմ	համաձայն չեմ	Դժ. պատ.
1.Մարդիկ նետում են աղբը փողոցում, գետակի մեջ, քանի որ մոտակայքում բացակայում է աղբամանը:			
2.Տեղական իշխանությունները համապատասխան քայլեր են ձեռնարկում՝ լուծելու համար աղբի հիմնախնդիրը քաղաքում:			
3.Բազմաբնակարանային շենքերի բակերի մաքրման համար անհրաժեշտ են բակային հավաքարարներ:			

ՔԱՐՏ 3

Եթե Դուք լինեիք քաղաքի փողոցների մաքրության համար գլխավոր պատասխանատուն, առաջնահերթ ի՞նչ 3 քայլ կիրականացնեիք՝

1. Կրարձրացնել բնակչության ընդհանուր բնապահպանական իրազեկվածությունը:
2. Հաճախակի կկազմակերպել համայնքային շաբաթօրյակներ:
3. Աղբամանների մոտակայքում կտեղադրել տեսախցիկներ, նախազգուշացնող պաստառներ:
4. Կապահովել բավարար քանակի աղբամանների տեղադրումը քաղաքի տարբեր հատվածներում:
5. Աղբամաններից աղբի տեղափոխման համար կսահմանել կոնկրետ ժամանակացույց:
6. Քաղաքի մի շարք վայրերում կհանձնարարել աղբահեռացման աշխատանքների իրականացում:
7. Հարկ եղած դեպքում կկիրառել օրենքով սահմանված դրամական տուգանքները:
8. Այլ_____:

Հավելված 7. Հարցազրուցավարի ուղեցույց

Տան ընտրություն

Հարցազրուցավարը ընտրել է նախապես տրված ընտրատեղամասին հասցեների աճման ուղղությամբ առավել մոտ բազմաբնակարանային շենքը/սեփական տունը՝ պահպանելով հասցեների գույգությունը կամ կենտությունը: Տվյալ տրամաբանությամբ շարժվելու դեպքում հասցեների ավարտվելու պարագայում կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը:

№ շենքի/ տան = № շենքի/ տան հաշվարկային – № տվյալ փողոցի վերջին շենք/ տան

Բազմաբնակարանային շենքի դեպքում

Ընտրված առաջին բազմաբնակարանային շենքում առաջին բնակարանի հերթական համարը պետք է համընկնէր շենքի հերթական համարի հետ: Եթե շենքի համարը եղել է կոտորակային, ապա շենքի համարը և համապատասխանաբար առաջին բնակարանի հերթական համարը եղել է ընդամենը հասցեի առաջին թիվը:

Եթե ընտրված շենքի համարը մեծ է եղել շենքում բնակարանների ընդհանուր քանակից (վերջին բնակարանի համարից), ապա կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը:

№ բնակարան = № ընտրված շենքի համար – № շենքում վերջին բնակարանի համար

(գործողությունն արվել է այնքան անգամ, մինչև գտնվել է համապատասխան բնակարանը):

Եթե շենքի մուտքը եղել է փակ, ներս մտնել կամ մուտքի մասին պայմանավորվելը եղել է անհնար, հարցումը անցկացվել է հաջորդ մուտքում: Տվյալ մուտքի բնակարանն ընտրել հետևյալ տրամաբանությամբ:

№ հաջորդ մուտքի բնակարանը = № նախորդ մուտքի ընտրված բնակարան + № նախորդ մուտքի վերջին բնակարանի համար

Եթե շենք մտնելն այնուամենայնիվ եղել է անհնար կամ ներկայացված հաշվարկով ստացվել է, որ շենքում այլևս չկա անհրաժեշտ բնակարան, հարցումն անցկացվել է հաջորդ համապատասխան շենքում հաջորդ համապատասխան շենքի ընտրության մասին տես ստորև:

Եթե շենքում ընտրված բնակարանում հարցումն իրականացնելը եղել է անհնար է (փակ է, հարցումը մերժվում է, բնակարանում չկա անհրաժեշտ տարիքի հարցվող, հարցումը դադարեցվեց և այլն), հարցազրուցավարն անցել է հաջորդ, թվով 3-րդ բնակարան, այնքան անգամ, մինչև հարցումն այդ շենքում հաջողությամբ իրականացվել է:

Յուրաքանչյուր բազմաբնակարանային շենքում իրականացվել է ընդամենը երկու հարցում, քայլը 4:

Հաջորդ շենքի ընտրություն

Երթուղու հաջորդ բազմաբնակարանային շենքը կամ սեփական տունը հասցեների (հերթական համարի) աճման ուղղությամբ եղել է յուրաքանչյուր երկրորդը: Եթե փողոցը, թաղամասը, ուր իրականացվել են հարցումները, ավարտվել է, իսկ հարցվելիք հասցեները ոչ, հարցումը շարունակվել է հատող փողոցում՝ սկսած անկյունի առաջին բազմաբնակարանային շենքից/տնից՝ յուրաքանչյուր երկրորդը հասցեների աճման ուղղությամբ: Եթե տվյալ փողոցում աճման ուղղությամբ շենքեր/տներ այլևս չեն եղել, հարցումը շարունակվել է տվյալ փողոցի ցածր համարներից: Տվյալ փողոցի առաջին շենքի/տան համարը համընկել է նախնական երթուղու առաջին շենքի/տան համարի հետ:

Եթե նախնական երթուղու առաջին հասցեն գերազանցել է տվյալ՝ հատող փողոցի վերջին շենքի համարը, կիրառվել է ռոտացիայի սկզբունքը:

№ տվյալ փողոցի շենք = № երթուղու առաջին շենք – № տվյալ փողոցի վերջին շենք

Եթե երթուղում բազմաբնակարանային շենքերն ու սեփական տները տեղայնացված են եղել որոշակի հաջորդականությամբ, քայլի տրամաբանությունը կառուցվել է հետևյալ կերպ.

Բազմաբնակարանային շենք – քայլ 2

Սեփական տուն – քայլ 2

Սեփական տան (սեփական տների գերակայությամբ թաղամասերի) դեպքում

Սեփական տների ընտրության տրամաբանությունը կրկնել է վերը նշվածը, միայն այն տարբերությամբ, որ սեփական տներում բնակարանի ընտրության խնդիր չի եղել:

Քայլ IV

Տան/բնակարանի ընտրությունից հետո ճշտվել է՝ արդյո՞ք այնտեղ բնակվում է 18 և բարձր տարիքի բնակիչ՝ հարցում իրականացնելու համար: Ավելին, հարցվողը Գյումրիում պետք է բնակվեր առնվազն 1

տարի: 1 և ավելի հնարավոր հարցվողների առկայության դեպքում հարցազրույցն անցկացվել է այն բնակչի հետ, ում ծնունդն առավել մոտ է եղել հարցման ամսաթվին: Եթե անհրաժեշտ հարցվողը այդ պահին տանը/բնակարանում չի եղել, փորձել են պայմանավորվել և այցելել այդ նույն տուն/բնակարան մեկ այլ ժամի:

1 տանը/բնակարանում թույլատրվել է անցկացնել միայն 1 հարցազրույց

Հարցաշարի ուղեցույց

Հապավումներ

ԴՊ – դժվարանում եմ պատասխանել **ՀՊ** – հրաժարվում եմ պատասխանել

«ԴՊ» և «ՀՊ» տարբերակները չեն ընթերցվում, Բացառությամբ Q16 հարցի:

Փակ հարցերի /երբ նշված են տարբերակներ/ կամ կիսափակ հարցերի /երբ նշված են գրեթե բոլոր տարբերակները՝ այդ թվում այլ տարբերակը/ դեպքում հարցվողի կողմից ընտրված տարբերակը վերցվում է շրջանակի մեջ:

Բաց հարցերի դեպքում գրի է առնում հարցվողի կողմից նշված պատասխանը:

[-----] –ի մեջ գրված տեղեկատվությունը չի ընթերցվում բարձրաձայն, քանի որ այն նախատեսված է միայն հարցազրուցավարի համար:

Հարցաշարի յուրաքանչյուր բաժին ունի վերնագիր, որը ևս պետք չէ ընթերցել, բայց դրա ներքևում գրված նախադասությունն անպայման անհրաժեշտ է ընթերցել:

Կոնկրետ հարցերի հետ կապված որոշակի պարզաբանումներ

Q40 հարցի համար

Կրթական աստիճան, գիտական աստիճան հարցի համար

Ուսումնական հաստատության տեսակը

Միջնակարգ կրթությունն իրականացվում է եռաստիճան միջնակարգ հանրակրթական դպրոցում.

- «Տարրական դպրոցում» սովորողներին վերագրվել են 1-4-րդ դասարաններում սովորողները,
- «Միջին դպրոցում» սովորողներին վերագրվել են 5-9-րդ դասարաններում սովորողները,
- «Ավագ դպրոցում» սովորողներին վերագրվել են 10-12-րդ դասարաններում սովորողները:

Մասնագիտական կրթական ծրագրերն իրականացվում են.

«Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական հաստատությունում»

սովորողներին վերագրվել են հիմնական և միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր հանրակրթական կրթության հիմքի վրա նախնական մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող (արհեստագործական, պրոֆտեխնիկական, ճյուղային պրոֆեսիոնալ) ուսումնական հաստատություններում, քրեակատարողական կենտրոններում սովորողները:

«Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում» սովորողներին վերագրվել են պետական և ոչ պետական տեխնիկումներում, քոլեջներում և դրանց հավասարեցված միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող այլ միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում (մանկավարժական, բժշկական, տնտեսագիտական քոլեջ և այլն) սովորողները:

«Բարձրագույն մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում» սովորողներին

վերագրվել են պետական և ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում (ինստիտուտներում, ակադեմիաներում, համալսարաններում, կոնսերվատորիայում և դրանց հավասարեցված բարձրագույն մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող այլ ուսումնական հաստատություններում) սովորողները:

«Հետբուհական մասնագիտական ուսումնական հաստատությունում» սովորողներին

վերագրվել են ուսումնական կենտրոններում՝ ԲՈՒՀ-երի, գիտական հիմնարկների ասպիրանտուրայում, ինտերնատուրայում համապատասխան կրթական ծրագրերով, ինչպես նաև դոկտորանտի ծրագրով սովորողները:

«Գիտության թեկնածու» կամ **«Գիտության դոկտոր»** գիտական աստիճաններին են

վերագրվել համապատասխան գիտական աստիճան ստացած անձինք:

«Չունի տարրական կրթություն» մակարդակին են վերագրվել տարրական կրթություն

չունեցող անձինք:

Q41 հարցի համար

Ինքնագրադրված անձ՝ օրենքով չարգելված որևէ գործունեությունից եկամուտ ստացող՝ վարձու աշխատող, պայմանագրային եկամուտ ստացող, անհատ ձեռնարկատեր և նոտար չհանդիսացող ֆիզիկական անձ (այդ թվում՝ գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումից եկամուտ ստացող գյուղատնտեսական արտադրանք արտադրող, քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի հիման վրա եկամուտ ստացող), ինչպես նաև «Արտոնագրային վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի N 1 հավելվածի ցանկում ընդգրկված գործունեության տեսակներով զբաղվող արտոնագրային վճար վճարող անհատ ձեռնարկատեր:

***Հավելում՝** Ինքնագրադրված անձը զբաղված է եկամտաբեր գործունեությամբ ինքնուրույնաբար՝ առանց աշխատողների ներգրավման, եթե նույնիսկ ներգրավում է աշխատողներ, այն չի կրում մշտական բնույթ (օրինակ, գյուղացիական տնտեսություն վարող անձը սեզոնային աշխատանքների համար կարող է որոշակի աշխատանքներ կատարելու համար ժամանակավորապես ներգրավել վարձու աշխատուժ):*

Հավելված 9. Օգտագործման համար ոչ պիտանի աղբամանների քանակ

Վայր	Օգտագործման համար ոչ պիտանի վիճակում գտնվող աղբամանների քանակ
Նեկրասով	7
Խրիմյան Հայրիկ	7
Ջամբուլի փողոց	6
Տերյան/Շուկայի հարևանությամբ	6
Այգաբաց 6 շարք	5
Մհեր Մկրտչյան	4
Ղանդիլյան	4
Վ. Սարգսյան	4
Ավետիսյան փողոց	3
Երևան. Խճ.	3
Այգաբաց 1-ին շարք	2
Տերյան փ.	2
Ախուրյանի խճ.	1
Տերյան սկզբն.	1
Տիմիրյաձև	1

Հավելված 10. Բնակիչների կողմից վերհանված հարցերը և խնդիրները

Բարձրացված հարց	Հաճախակա նություն
«58» Թաղամաս	
Աղբատար մեքենաների քանակի ավելացում	2
Տնից/շենքից մինչև մոտակա աղբամանների միջև ընկած հեռավորության ավելացում	2
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	2
Աղբամանների մոտակա տարածքում զարշահոտության հարցի կարգավորում	1
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	1
Կափարիչներով աղբամանների տեղադրում	1
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	1
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության բարձրացում	1
Տեղական իշխանությունների կողմից աղբահանության համակարգի հանդեպ հետևողական մոտեցման ցուցաբերում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Մուշ	
Կափարիչներով աղբամանների տեղադրում	2
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	2
Ուշադրություն ոչ կենտրոնական, երկրորդական փողոցներին	1
Հավաքարարների կատարած աշխատանքի որակի բարելավում	1
Գեքցեն	
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	1
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	1
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության բարձրացում	1
Աղբատար մեքենայով աղբը տան/շենքի բակից հավաքում	1
Տարբերակված աղբամանների տեղադրում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Ուշադրություն ոչ կենտրոնական, երկրորդական փողոցներին	1
Անտառավան	
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	13
Աղբամանների մոտակա տարածքում զարշահոտության հարցի կարգավորում	6
Բնակիչների սեփական ռեսուրսներով մաքրման աշխատանքների իրականացում	3
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության բարձրացում	2
Վաղ առավոտյան /մինչ բնակիչների աշխատանքի գնալը/ քաղաքի փողոցների մաքրության աշխատանքների կազմակերպում	2

Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	2
Աղբատար մեքենայով աղբը տան/շենքի բակից հավաքում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Տեքստիլ	
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	1
Տարբերակված աղբամանների տեղադրում	1
Վաղ առավոտյան /մինչ բնակիչների աշխատանքի գնալը/ քաղաքի փողոցների մաքրության աշխատանքների կազմակերպում	1
Տեղական իշխանությունների կողմից աղբահանության համակարգի հանդեպ հետևողական մոտեցման ցուցաբերում	1
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	1
Հավաքարարների կատարած աշխատանքի որակի բարելավում	1
Տնից/շենքից մինչև մոտակա աղբամանների միջև ընկած հեռավորության ավելացում	1
Պոլիգոններ	
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	15
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	4
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	3
Աղբը տնից հեռացնող անհատին բնակչի կողմից գումարի տրամադրում	1
Տարբերակված աղբամանների տեղադրում	1
Կենտրոն	
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	9
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	7
Աղբատար մեքենայով աղբը տան/շենքի բակից հավաքում	3
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	3
Վաղ առավոտյան /մինչ բնակիչների աշխատանքի գնալը/ քաղաքի փողոցների մաքրության աշխատանքների կազմակերպում	1
Բնակիչների սեփական ռեսուրսներով մաքրման աշխատանքների իրականացում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	1
Երկաթգիծ	
Աղբատար մեքենայով աղբը տան/շենքի բակից հավաքում	3
ՏԻՄ-ի կողմից աղբահանության հանդեպ հետևողական մոտեցման ցուցաբերում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Ուշադրություն ոչ կենտրոնական, երկրորդական փողոցներին	1
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	3
Աղբամանների մոտակա տարածքում զարշահոտության հարցի կարգավորում	1
Աղբատար մեքենաների քանակի ավելացում	1

Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	1
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	1
Կափարիչներով աղբամանների տեղադրում	2
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	1
Երևանյան Խճուղի	
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	7
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	3
Տնից/շենքից մինչև մոտակա աղբամանների միջև ընկած հեռավորության ավելացում	2
Տեղական իշխանությունների կողմից աղբահանության համակարգի հանդեպ հետևողական	2
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	2
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	1
Հավաքարարների աշխատավարձի բարձրացում	1
Հավաքարարներին համապատասխան հագուստի դրամադրում	1
Հաշմանդամություն ունեցող սուբյեկտների համար կենցաղային աղբից ազատվելու առոտունամետ մեխանիզմների ստեղծում	1
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	1
Կոմբինատ	
Տան/շենքի մոտակա տարածքում աղբամանների տեղադրում	4
Տարածքում անապաստան շների մեծ քանակի հարցի կարգավորում	4
Բնակիչների մոտ աղբահանության մշակույթի բարձրացում	2
Առանձին տարածքների մաքրում աղբից	2
Աղբամաններից աղբի հեռացման հաճախականության մեծացում	1
Ուշադրություն ոչ կենտրոնական, երկրորդական փողոցներին	1